

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צו: צח.:

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמח)

תורה אור
תהלים (כו) ב' בקרב עלי
מועים לאכל את פשרי צרי
ואיבי לי תהק קשלו ונפלו:
תורה קב
בראשית טק"ב מא (כ) אתה
תהיה על ביתי ועל פיה ישיק
כל צמי רק הפסא אנדל
מקנ:
תהלים קג (יט) יקוק בשמים
הכין כסאו ומלכותו ככל
משלה:
שמואל ב- כג (ג) אלהי
ישראל יה דבר צור ישראל
מושל באדם צדיק מושל
יאת אלהים:

התורה בחי' אדם. צריך לאכול את פשרי, היינו לאכול ולהמית
העצמות שלי, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית
עצמו עליה כנ"ל. ואזי ממוילא צרי ואיבי לי המה פשלו ונפלו,
כי כל הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין נכשלים
ונופלים. כי נתבטלים בחי' האנפין חשוכין וזוכה לאנפין נהירין
שהוא חכמות התורה, שהוא בחי' י"ה בחי' תרין רעין דלא
מתפרשין, שעל שם זה דייקא נקראין ישראל אדם כנ"ל. ואז כל
הצרים והאויבים שנאחזין באנפין חשוכין בתאוות ומדות רעות
נכשלים ונופלים, כי זכה לאנפין נהירין כנ"ל :

תרבות אנשים הטאים, (במדבר לב) ות"א תלמידי גברייא
חיבייא. הדבר הזה קבלתם מרבניכם, שרכבם גזל מכם הלכות,
והלכות הם נחלת אבות כנ"ל. ועתה גם אתם הולכים בדרכי
אבותיכם, ורצונכם לגזול מישראל נחלת אבותם : ובפ"ק דכ"ב
(דף ח' ע"ב) **ומצדיקי הרבים ככוכבים** [א] אלו מלמדי תינוקות,
ועכשיו שראה שהם מחייבים רבים, **"שמניאון לב בני ישראל**,
מסתמא גם רבם אינם מצדיקי הרבים, אלא מחייבי הרבים.
בשביל זה קרא להם **תרבות אנשים** ות"א תלמידי גברייא
חיבייא :

תורה קג
דברים וואת הברכה (ד)
תורה צוה לנו משה מורשה
קבלת יעקב:
במדבר מטות לב (ו) וקשה
תנאון תניאון את לב בני
ישראל מעבר אל הארץ אשר
יקנ לים יקוק:
במדבר מטות לב (יד) והנה
קמתם מת אבותיכם מרות
אנשים חטאים לספות עוד
על תרון אף יקוק אל
ישראל:
דניאל יב (ג) והמשפלים
יהיו ונתר תקיע ונצדיקי
הרבים ככוכבים לעולם ועד:
תורה קה

קב [א] (בראשית מא) אתה תהיה על ביתי ועל פיד ישק כל עמי .

הענין הוא כי כל מה שברא הקדוש ברוך לא ברא אלא לכבודו
[ב]. כדי לגלות מלכותו. ועל ידי זה ניכפפין הקליפות תחת
השכינה. ובאיזה ענין נתגלה מלכותו, כשמשפיע רב טוב
לישראל, אז מודים כל אחד ואחד כי **מלכותו ככל משלה** [ג].
ובמה יכולים להוריד השפע, על ידי התפילות, כי התיבות הם
כלים לקבל השפע [ד]. ועל כן כל אחד יזהר בתפילתו, שיתפלל
באופן שיוכל לעורר השפע בעולם, על דרך שאמרו רז"ל
(סנהדרין לו) חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם. ובאיזה
ענין יוכל לעורר השפע בעולם, ביראה, כמו שאמרו רז"ל
(ברכות ו:) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין. ויש שני
מיני יראה, האחד יראה עליונה שבאה לאדם לפעמים מתי
שתרצה, ועל יראה כזו אין שכל. ויש יראה שבאה לאדם מכה
אדם עצמו. ויראה זו נקרא **צדיק מושל יראת אלקים** (שמואל ב
כג). וביראה כזו התפילה נשמעת, ושפע יורד לעולם, ונתגלה
מלכותו : וזהו **אתה תהיה על ביתי**. ביתי הוא יראה
כמו שאמרו חז"ל (שבת לא:) [ה] הכל על דלית ליה דרתא וכו'.
כל עמי, ותרגום אונקלוס ועל מיטר פומך, היינו 'התפילה',
יתון כל עמי, היינו שיתעורר השפע בעולם. וזהו **רק הכסא**,
היינו מיעוט המלכות, כי רק הוא מיעוט [ו], כסא הוא מלכות.
אגדל מומך היינו מיעוט המלכות, שעתה היא במיעוט,
נתגדל מומך. כי מכה התפילה שהיא ביראה, מוריד שפע
בעולם, ונתגדל מלכותו כנ"ל :

תורה קה
שמות בשלח טו (ב) צדי
והקרת יה יהיה לי לישועה
זה אלי ואגוהו אלהי אבי
וארמננה:
דברים נצבים ל (יא) כי
המצוה הואת אשר אנכי
מצוה היום לא נפלות הוא
ממך ולא רוקה הוא: (יב)
לא בשמים הוא לאמר מי
יעלה לנו השמימה ויקחה
לנו ונשמענו אתה ונשמעה:
ישעיה נד (ו) ברגע קטן
צובתיך וברחמים גדלים
אקבצך:
ישעיהו נד (ו) והביאתים אל
הר קדשי ושמחתים בבית
תפילתי עולמיתם ובהתהם
לרצון על מופתי כי ביתי
בית תפלה יקרא לכל
העמים:

קד [ז] איתא במדרש (הובא בס"ח סי' קלו ובר"ה שער
ענוה פ"ה [ט]) בשביל שאמר משה לבני גד **תרבות אנשים**
הטאים נענש שבן בנו עבד לפסל מיכה. והדבר קשה מה ענין
זה של **תרבות אנשים הטאים** לעונש שלו שיעבוד בן בנו
עבודה זרה. והתירוץ, כי אמרו חז"ל (כתובות קי:) כל הדר
בהוץ לארץ כאלו אין לו "אלהי [ז], ואמרו חז"ל (שבת צו)
החושד בכשרים לוקה בגופו. ומשה היה חושד אותם שבני
ראובן ובני גד אינם רוצים בארץ ישראל שום חלק, נמצא שאין
להם "אלקי. בשביל זה נענש כבן בנו שלא היה לו "אלקי [ח],
כי הם כשרים היו בדבר, כי רצו ליטול חלק בארץ גם כן.
כמוכא [ט]:

קה [י] (שירת הים שמות טו) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה .

הנה העולם צריכין רחמים גדולים, הן ברוחניות הן בגשמי. וכל
אחד מבקש רחמים ואינו יודע היכן הוא. והרחמים הוא לעיני
כל, כמו שכתוב (דברים ל) **לא רחוקה היא ולא בשמים וכו'.**
והנה איתא בזהר (נשא דף קלו ע"ב) אית רחמים ואית
רחמים, אית רחמים פשוטים [י] דו"א, ואית רחמים גדולים
דעתיקא סתימאה, כמו שכתוב (ישעיה נד) **וברחמים גדולים**
אקבצך. ואנו צריכין רחמים, אך בעונינו^י הרבים בדור הזה אין
מי שיתפלל כך שיוכל להמשיך הרחמים [י], מחמת שאין מי
שיכיר גדולת הבורא כל כך, מפני גודל הגלות והדחוקת.
והקדוש ברוך הוא בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא
בגמרא (ברכות ז) מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר
[י] **ושמחתים בבית תפילתי** תפילתם לא נאמר אלא תפילתי
מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. ומה מתפלל יהי רצון וכו'.
ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל, על ידי תורה. כי בכל
אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצירופים [י], ובכל מה
שהוא מדבק את עצמו

קג [י] איתא בגמרא (סנהדרין דף צא ע"ב) כל המונע

הלכה מפני תלמיד כאלו גוזלו מנחלת אבות, שנאמר [ב] **תורה
צוה לנו משה מורשה וכו'.** וכיון שראה משה שבני ראובן ובני
גד 'מניאון בני ישראל מנחלת אבותם, בשביל זה קרא להם

¹⁰ ישעיהו נד ז'
¹¹ עיין זוהר יתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש סידר ביה כל
דיוקנין דריון עלאין דעלמא דלעילא, וכל דיוקנין דריון תתאין דעלמא
דלתתא, ועיין שער הגלגולים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם
קטן בתיקון ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג
ואברבנאל בראשית א' כו. כוזרי מאמר ד' אות כה. ובעש"ט עה"ת
בראשית אות נה ואות סד, ובבמ"ח שם אות נא ואות נו. אוצר
המדרשים (י' ד' אינושטין) ערך עולם קטן. ועמק המלך שער יג פמ"ח.
ובספר נפוצות יהודה מוסקטו דרוש ט'.

¹² מתרצו - אלוה
¹³ עיין שיש"ק ח"ה תיו דר דייקא. אבל לקיים גזו לא לכו.
¹⁴ מתשכח - אלוה
¹⁵ מתשכח - אלוה
¹⁶ כמ"ש בשופטים יח ל' ויהנתן בן גרשם בן מנשה וכו' ואמרו בב"ב
קט: שהוא בן גרשם בן משה ונקרא בן מנשה כיון שעשה מעשה מנשה.
בשנת 40. משה רבינו כיון שחשך בישאל על איתנו לו להק בלענת גופו ממנו,
ולא לו להק בגופו עלו חלל שהתקיים בזרעו מה שחשך בלחמים, ואולי סוגת
רבינו נדן כיעל בלחמו ובני גוים ככנים, או שכל ארעו גופו. ועי"ש קנס סס
התקיים בו מה שחשך, ש"ל הקד"ה סס מלאמינס בני מלאמינס ואתה איז סופך
להאמין כמ"ש יען לא האמנתם בי להקייטני.
¹⁷ עיין פל"ח וכו ענין קשה הכי לא לכו לכו כה וא"כ למה כאלו יק לו חלקו
תורה זו ראשיתה לשון החברים וסופה לשון מוהר"ת מה שמע
מריבני הענין בביאור יותר ולא ידוע מתי והיכן היא נאמרה
¹⁸ וישעיה יב ב', ותהלים קיה יד
¹⁹ * רוצה לומר רחמים סתם כמ"ש בזהר שם וכדלקמן
²⁰ מתרצו - בעונוניו
²¹ אבל בזמן הבית היו כגון ישעיה וחבקוק שהתפללו לא"א כמבואר
בזהר נשא קלו. וקלת: ועיין לקמן אל נא רפא נא לה שמש רבנו
התפלל לז"א ולא לא"א. ועיין תורה כב אות יד שצדיק שנכלל באין
וזכה לתפלת ה' ממש.

²² לשון חברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
²³ * אבות פ"ז
²⁴ * תהלים קט יט
²⁵ * עיין לעיל תורה לך אות ג' ש"כ צריך להתפלל בפיו דווקא אפ"פ
שהקב"ה יודע מחשבות.
²⁶ רומא עב: ותרגומו- תבל על שאין לו חצר ושער לחצר הוא עושה.
ופרש"י שנתורה אינה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים לכך צריך
שתקדים לו יראת שמים.
²⁷ מתרצו - התפלה
²⁸ ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה סוטה פ"ה ה"ה בבלי סנהדרין מט. ור"ה יז:
ורש"י שם. ופרש"י שמות לא יג ועוד
²⁹ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
³⁰ דברים לג ד'
³¹ בתשכח - מניאון [לב] (לשון הפסוק למה תניאון את לב ועל משקל זה נקט
רבינו מניאון וכן הגרסא בכל המהדורות)
³² * דניאל יב ג'
³³ בתשכח - שמניאון
³⁴ בתשכח - אנשים [חטאים] (כלשון הפסוק, והתרגום)
³⁵ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
³⁶ הכוונה לספר חסידים אות קלו וספר ראשית חכמה ספ"ה אות נה
³⁷ בתקפא (כתובות קיא) ובתשכח תוקן

לשם הוא מקשר חלקו [א]. וכשהוא הולך אחר בשרירות לבו ותאוותו, הוא מקשר חלקו והאותיות והצירופים לסמרא אחרא הם ושלום, ומתבלבלים האותיות והצירופים, והדעת גם כן מתבלבל, והוא גלות השכינה. וכל מי שאין בו דעת אין בו מדת רחמנות, וכמ"ש (קהלת ז) **בעם בחיך כפילים ינות**. לכן כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, כמו שאמרו רז"ל (ברכות לג) כי אין בו מדת רחמנות. וכששב בתשובה שלימה, ישובו חלקיו מכלליות העולמות והאותיות והצירופים גם כן למקומן. ואז הדעת שלם ומתעורר רחמנות. כמ"ש (דברים ל) **ושב ה' אליך את שבותך** (ע' תרגום שם), והיינו החלק מכלליות העולמות אשר שם שבו, אזי **ורחמך**, כי הדעת שלם. כמו שאמרו חכמינו ז"ל (מגילה יב ע"ב) על הפסוק [י] **ובגולה לא הלך**, שכל דבר שהוא במקומו דעתו שלם. ועיקר התשובה תולה בתורה, והנה בכל דבר שבקדושה יש בו ג' דברים עיבור יניקה מוחין. כי כל זמן שהדבר ככה נקרא עיבור ילידה ויניקה. וכשפשט הדבר לעשות הפעולה הצריכה, אזי נקרא מוחין. וכשלומד תורה גם כן צריכין להיות בו ג' דברים הנ"ל. כי כשיושב אלמוד ונותן מחשבתו ולכו בהתורה ומתעלם בה נקרא עיבור, כי הוא מתעלם בה כעבור" במעי אמו. וכשלומד התורה ומכין בה נקרא לידה ויניקה, כמ"ש (משלי ה) **דדיה ירווך בכל עת**. ואחר כך כשמכין דבר מתוך דבר ורוצה לחדש בה, נקרא מוחין. כדאיתא בגמרא על פסוק [י] **ממרחק תביא לחמה** כי התורה נקרא עניה במקומה ועשירה במקום אחר (ירושלמי ר"ה פרק ראוהו ב"ד [ל] שצריך להביא ראיה ממקום אחר. ולכך נקרא חכמה, על דרך (קהלת ז) **אמרתי אהכמה והיא רחוקה ממני**. נמצא כשמכין דבר מתוך דבר נקרא מוחין, היינו חכמה. וכשלומד באופן זה, אז היא תשובה גמורה. ומקשר האותיות והצירופים" שבחלקו מכללות העולמות אל שרשן ואל מקומן, ונעשה בריה חדשה. ואז הדעת שלם, ומתעורר רחמנות: והנה על דרך משל כשיש שני בעלי רחמים, האחד אינו יכול לרחם רק בדבר מועט, והב' כשהוא מרחם פועל ברחמנות שלו ישועה שלימה, על כן, מי שצריך לרחמים, למה לו להשתמש ברחמנות של ראשון, ולא יהיה רק ישועה מועמת. מוטב שיתפלל הבעל הרחמים הראשון לבעל הרחמים השני, ויפעל ברחמים של הראשון ישועה שלימה. כך השם יתברך ברחמים הפשוטים שלו, מתפלל ומרחם על ישראל ברחמים גדולים. וכשלומד תורה כנוצר, נתעורר הרחמנות שהיא^א הדעת, והתפילה. וזהו [י] **עזי, ואין עוז אלא תורה** [א]. ועל ידי התורה שילמוד כנוצר נעשה **זמרת יה**, היינו

התפלה והרחמים של השם יתברך, אז יהיה לי **ישועה**: גם זאת התורה היא מלשון החברים ולא נכתבה כביאור היטב, אך אחר כך שמעתי מפיו הק' בעצמו ענין תפלת ה' המבואר כאן. והוא כי יש אצל השם יתברך רחמים פשוטים ורחמים גדולים (כמו שכתוב בזהר הקדוש כנ"ל [י]). והנה למשל, כשיש בעיר שני עשירים, אחד יש לו עשירות פשוט, והשני הוא עשיר גדול מאוד ומופלג בעשירות עצום והון רב מאוד מאוד אשר אי אפשר להעריך עשירותו. והוצרך אדם אחד לישועה גדולה, העולה לסך רב. והוא אינו יכול להתקרב לבקש מבוקשו, כי אם להעשיר הקטן במעלה, כי להעשיר הגדול אי אפשר לו לבא" אליו. אבל זה העשיר הקטן, אע"פ שהוא רוצה לעזור לו בכל יכולתו, אעפ"כ לא יוכל לקבל מבוקשו ממנו, כי אין ביכולתו למלאות משאלותיו של זה האיש, כי משאלותיו גדולים מיכולתו. על כן **עצה היעוצה** [יב] לזה האיש הצריך ישועה, ישעשה כך. שילך לזה העשיר הקטן שבקל יכול להתקרב אליו, ולעורר רחמים אליו. שיבא" אליו, ויאמר לו, הנה אני נצרך לישועה גדולה, ואני יודע שאתה הפיץ לרחם עלי, אבל אין ביכולתך למלאות משאלותי, ע"כ מבוקשי ממך, כי הלא אתה רוצה לרחם עלי, יהי' זאת הרחמנות שלך עלי, שאתה תלך להעשיר הגדול מאוד לבקש רחמים ממנו, שימלא משאלותי, כי לעוצם עשירותו הגדול, הוא יכול למלאות משאלותי בכפלי כפלים, רק שאנכי איני יכול ליכנס ולבא לאיש גדול כזה, אבל אתה יכול לבא אליו, תרחם עלי בזה, לבקש ממנו עבורי שימלא משאלותי, וזהו "תושיעני בוודאי כל צרכי ישועתי בשלימות. כמו כן הוא ממש כביכול, שאנו מבקשים אצל הרחמים פשוטים שיעוררו רחמים אצל הרחמים הגדולים, ומשם יקבלו רחמים להושיענו כל צרכינו בשלימות. וזהו בחינות תפילת הקב"ה שאמרו חכמינו ז"ל מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, היינו שכביכול בחינות הרחמים פשוטים מבקשים ומתפללים ומעוררים הרחמים הגדולים, כי אנו אין בנו כח כי אם לעורר הרחמים פשוטים, שהם בחינות רחמים פשוטים דו"א. אבל אלו הרחמים יש להם גבול, וכפי מדת הרחמים הפשוטים האלו, הם ושלום אי אפשר להושיע לנו. על כן אנו צריכין לבקש שהרחמים פשוטים שאנו מעוררין בתפילתנו אצל השם יתברך, שאלו הרחמים בעצמם יתפללו ויעוררו הרחמים הגדולים שיהי' נמשך עלינו רחמים רבים משם, ועל ידי זה יהי' לנו ישועה בוודאי, וזהו בחי' תפילת הקדוש ברוך הוא כנ"ל: והבן היטב, כי הם דברים נפלאים ונוראים מאוד:

תורה אור
קהלת ז (ט) אל תבטל ברחיך לבעוס כי כעס בחיך כפילים ינות:
דברים נצבים ל (ג) ושב יהוה אליהי את שבותיך ורחמך ושב וקצצך מקל העמים אשר תפיצך יהוה אליהי שפה:
דמיון מה (יא) שאנן מואב נבעריו וישקט הוא אל שטריו ולא הורק מפלי אל כלי ובגולה לא תלך על פן עמד טעמו בו וריחו לא נקר: ה
משלי ה (ט) אלת אהבים וישלח חן ודדיה ורוך בקל עת באהבתה תשנה תמיד:
משלי לא (יד) היתה קאניות סוחר מפרקק תביא לחמה:
קהלת ז (כג) כל זה נסיתי בתקנה אמרתי אהקמה והיא רחוקה מפני:
שמות בשלה טו (ב) עזי וזמרת יה יהיה לי לישועה זה אלי ואניוהו אלי אבי וארמתינו:

^א עיין פירוש אור צה על פתח אליהו ד"ה ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא וכו' כפום עובדיהון דבני נשא. ועיין סוף תורה ו' [דף ח. אמצע טור ב]

^ב בתקפא ש' נדאה ב'

^ג ירמיהו מח יא

^ד כך גם בדפוד"ר ותורלד תורלו ותרוצו, ובתכשט חוסיף כאן בסוגריים – נקרא עיבור וכי הוא נעלם. וכשבא מכה אל הפועל, (נקרא) לידה ויניקה. (וצ"ע אולי כוונת רבנו שגם לידה ויניקה הם עדיין בכח כלפי המוחין בשלימותם כשהוא גדול)

^ה גם בדפוד"ר ותורלד – כעבור, ומתורלו – כנובר

^ו משלי לא

^ז פרק ג' הלכה ה'

^ח מתרוצו - והצירופים

^ט בדפוד"ר ותורלד - שהיא, מתורלו - שהוא

^י שמות טו ב' ישעיה יב ב' תהלים קיה יד

^{יא} בילקוט שמעוני עה"פ עזי וזמרת קה אין עזי אלא תורה ושם רמז רנא עה"פ ה' עזי לעמו יתן אין עזי אלא תורה. * עיין ובהים קטו סוף ע"א.

^{יב} מוהר"ח בתקפא

^{יג} בתפילת התורה מוהר"פ נשא ועיין גם שער מאמרי רשב"י פ' תרומה וזבא בדעת ותבונה פרק א דף יט טור ב ד"ה וכבר ידוע. עוד להאיר שתורה זו בנויה על שירת הים כנ"ל וקודם ירידתם איתא בזהר מה תצעה אלי בעתיקא תליא ועיין שער הכוונות ספירת העומר וזבא בדעת ותבונה פ"א דף כ' טור ב. ולקמן תורה קצח

^{יד} מתרוצו - לבוא

^{טו} לשה"כ ישעיהו יד כו

^{טז} מתרוצו - שיבוא

^{יז} מתורלו - תושיעני

צח: ליקוטי

עזי וזמרת י"ק קה . קו קז קח

מוהר"ן

ובפרטות, בכללות על איש שאין לו שכל בעבודת הכורא, וצריך זבבעל שכל להשכילו. ובפרטות על האיש עצמו, כי יש זמן שאין לו שכל והוא נקרא קטנות המוחין, וצריך לחזק א"ע לבא לגדלות המוחין, וכשבא לגדלות המוחין נמתקין כל הדינין וממשיך עליו חסדים ורחמים. וזה מאמר הו"ל" (ברכות לג) גדולה דעה שניתנה בין שני אותיות שנאמר [ג] **כי אל דיעות** ח'. פ"י כשיבוא לגדלות המוחין, נתעורר עליו רחמים וחסדים משני אותיות. **אל** הוא חסד, ע"ד (תהלים נב) **חסד אל כל היום**. וה' הוא רחמים, על דרך (שם קיט) **רחמיך רבים ה'** : וזהו פ"י הפסוק **אשרי משכיל אל דל**, היינו כשהוא בקטנות המוחין, ומשכיל עצמו לגדלות המוחין, אזי **ביום רעה ימלטהו ה'**, נמתקין כל הדינין. ואם לא יכול בעצמו לבא לגדלות המוחין, עצה לזה שישכיל אחרים, ועי"ז נתעורר גם אצלו.

קז [ד] **כי תצא למלחמה על אויביך** **ושבית שביו** [ג]. פ"י **כי תצא למלחמה על אויביך** שהוא היצה"ר. ונתנו ה' אלקיך **בידך**, כלומר היצה"ר יתן כמו ימסור את ה' אלקיך בידך, ע"ד **צדיק מושל ביראת אלקים** (שמואל ב כג) [ד]. נותנת התורה עצה על זה **ושבית שביו**, כלומר עם מה שהוא רוצה להתגבר עליך, היינו בגדלות, כזה התגבר עליו, היינו שתאמר לו איך אני מושל כשיש לי גאווה ואין הקב"ה שורה עמו [ג] וד"ל:

קח [ה] (תהלים נא) **זבחי אלקים רוח נשברה**. הנה ידוע כי עולה באה על הרהור הלב, כמ"ש (יחזקאל כ) **העולה על רוחכם** (מ"ר ויקרא פ"ז) [ז]. היינו שעולה באה על הרהורי הלב, ששם משכן הרוח. ואין הש"י מצרף מחשבה למעשה בר מהרהורי עכו"ם (קידושין מז). והרהור עכו"ם שייך אצל כל אדם, היינו מה שמתחיל להתפלל בדביקות או מתבודד א"ע, ובאמצע התפלה או ההתבודדות נופל ממדריגתו, וזה בהינות הרהורי עכו"ם. כי כל הנפילות באין מחמת קילקול האמונה. וכשנתקלקל האמונה נמצא מחויר פניו מהש"י, (כמ"ש ישע"י א) **נזרו אהור** [ג], והש"י גם כן מסתיר פניו ממנו, נמצא הוא אב"א, וצריך להביא על זה עולה. ובהינות עולה הוא כשמשבר את רוחו בקרב, ומתבנייש והושב בעצמו איך נפלתו ונשלכתי משמים לארץ. שהייתי במקום גבוה כזה, ועכשיו נפלתו והחזרתי פני מהש"י, ונשארתי אב"א. ומרחם על עצמו, כי אין רחמנות גדולה מזו. וצריך לזה נסירה כמו שהי' אצל אדה"ר שנבראו דו פרצופין אהור באהור (ברכות סא), ואח"כ ננסר והיה פנים בפנים. והנסירה הוא בחי' שם הת"ך, כמו שכתב' כוונות [ג] **פאתח את ידיך** [ג] ס"ת התך, היינו שהותך ומנסר א"ע. והשם הת"ך נעשה על ידי שמשבר

עוד שמעתי, שזהו פ' הפסוק (במדבר י"ב) **אל נא רפא נא לה**. דלכאורה תמוה מאד, כפל תיבת נא. אך עתה מבואר היטב, שמשרע"ה ביקש זאת מהש"י, שהש"י בעצמו כביכול יתפלל ויבקש מעצמו שירפא אותה. ועתה מה מתוק מדבש, התכת [א] המקרא הזה. וזהו, **אל, נא** היינו שמשרע"ה התפלל לפניו ית' ואמר לו, **אל, נא**, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, **רפא נא לה**. היינו כנ"ל, שמש"ה התפלל להש"י ובקש אותו ית' שהוא בעצמו יתפלל ויבקש **רפא נא לה**. ועתה מדוקדק ומבואר היטב כפל תיבת נא : **וכלל הדברים האלה הוא**, שע"י התורה זוכין לתשובה, דהיינו להשיב כל הדברים וכל הצירופים והאותיות שנדהו בעוונותיו למקום שנדהו ונתגרשו ממקומם, שע"יז לא היה הדעת מיושב, כי כל זמן שאינם במקומם אין הדעת מיושב וכו' כנ"ל, כי ע"י העוונות נתגרשו ממקומם חלקי האותיות והצירופים שבכל העולמות כפי שורש נשמתו, וזה בחי' גלות השכינה, ועי"ז אין הדעת מיושב כנ"ל, ומחמת זה אין יכול לעורר רחמים כנ"ל. וצריך לעשות תשובה, ועיקר התשובה הוא ע"י התורה, שהיא עני' במקומה ועשירה במקום אחר, ומקרב ומקשר עי"ז כל האותיות והצירופים שנתרחקו ממקומם ומשיב כולם למקומם. ואז הדעת מיושב, וזוכה לעורר רחמים. כי עיקר הרחמים תלוי בדעת, כי כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'.² (וכמבואר מזה כ"פ במקומות אחרים בדברי רבינו ז"ל ע"ש [ג]). נמצא ע"י תורה זוכין לתשובה ונשלם הדעת, ואז זוכין לעורר רחמים אצלו ית'. ועיקר הרחמנות הוא, שאנו מעוררים רחמים אצלו ית', שבאלו הרחמים, יעורר בעצמו את הרחמים הגדולים שאין אנו יכולים להגיע אליהם, רק הוא בעצמו ית' צריך להתפלל עי"ז כנ"ל. דהיינו שברחמיו הפשוטים שאנו מעוררים, ע"י אלו הרחמים ירחם עלינו, ויעורר בהם הרחמים הגדולים שלו, שהם רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, ומשם יהי' לנו ישועה בוודאי. וזהו עזי, אין עוז אלא תורה, שע"יז זוכין לתשובה ולדעת, שע"יז מעוררים רחמים אצלו ית', עד שהוא בעצמו כביכול מתפלל עלינו כנ"ל. וזהו [ד] **זמרת י"ק**, זמרת י"ק דייקא, היינו תפלת ה': **או יהי לי ישועה ודאי**. כי ע"י זמרת י"ק שהוא תפלת ה', שמתפלל ברחמיו הפשוטים לעורר רחמיו הגדולים, או בוודאי יקבל ישועה שלימה כנ"ל. כי רחמיו הגדולים אינם נפסקים לעולם, וכשהש"י ירחם עלינו באלו הרחמים, בוודאי אין שום עון ופגם שיהי' הוציץ בפני אלו הרחמים הגדולים, ובוודאי יהיה לנו ישועה בשלימות. **אמן ואמן :**

קו [ה] (תהלים מא) **אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו** ח'. איתא דאין עניות אלא מן הדעת (נדרים מא), וע"ז צריך רחמנות, כי אין רחמנות גדולה מזה. ועניות זה בכללות

תורה אור
במדבר יב (יג) ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה:
שמות בשלח טו (ב) עזי ונקרת זה וזהו לי ליסועה זה אלי ואניוהו אלתי אבי וארמננהו:
תורה קו
תהלים מא (ב) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו יתה:
שמואל א ב (ג) אל תרבו דברי גלגלה גבה יצא עתק מפיכם כי אל דעות יקוץ ולא ולו נתכבדו עללות:
תהלים נב (ג) מה תתהלל בקצה הגבור חסד אל כל היום:
תהלים קט (קנו) רחמיך רבים יתה כמשפטיך מנין:
תורה קו
דברים כי תצא כא (י) כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו יקוץ אלהיך בידך ושבית שביו:
שמואל ב כג (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באלים צדיק מושל יראת אלהים:
תורה קח
תהלים נא (ט) זבחי אלהים רוח נשברה לב נשקר ונדבה אלהים לא תבנה:
יחזקאל כ (לב) והקלה על רחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עז ואני:
ישעיה א (ד) הוי גוי השט עם קבד עון ורע מרעים קנים משתימים עובו את יהוה נאצו את קדוש ישראל גזרו אהור:
תהלים קמט (טז) פותח את ידך ומשביע לקל מי רצון:

¹ לשון זה מצאתי רק באלשיך עה"ת ויקרא יג ג' ואיכה ד' א'. נראה שהוא מלשון להתך ולהמיס.
² מוהר"ני בתקפא
³ עיין תורה קטו קטו
⁴ שירת הים הג'ל בריש התורה
⁵ מתצור - תפילת
⁶ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
⁷ גם בדפוס ותורלד - בבנעל, ומתורלו-הבעל
⁸ בתקפא - חו ל
⁹ שמואל א ב' ג'
¹⁰ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
¹¹ בתשכט - אויביך וכו' ושבית
¹² דברים כא ה'
¹³ תורלד - אויביך, בתורלו- אויב ר, ומתוצו- אויב
¹⁴ * מועד קטן טו:
¹⁵ סוטה ה. ערכין טו:
¹⁶ לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
¹⁷ שם פסקא ג' / ועיין תנחומא צו יג, וילקוט שמעוני ויקרא פ"ו רמז תעט, ועיין לקמן תורה יב תנינא.
¹⁸ בתשכט - כמי"ש (ישעיה א)

¹ עיין ע"ח שער לד פ"א מ"ב נמצא באוצרות חיים שער תיקון הנקבא
² גם בדפוס ותורלד - שכתב, ומתורלו - שכתוב
³ פ"י עץ חיים זמירות פ"ה כנ"ל בתורה טו אות ב' ובשער העמידה פ"כ ד"ה ברך עלינו. שער הכוונות תפילת השחר דרוש א'. הרמ"ע מפאנו מאמר תיקוני התשובה פ"ו.
⁴ תהלים קמה

מאמר עזי וזמרת קה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע.

פתיחה

רבינו מבאר כיצד אדם יכול לזכות לרחמים גדולים לפני משורת הדין ומבאר שזה ע"י לימוד תורה בעיון עד שזוכה לתשובה להשיב חלקי נפשו שנשבו בקליפות ע"י עוונותיו. וע"י זוכה לדעת וע"י לרחמים ואזי המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.

ליקוטי הלכות

ח"מ הלכות מתנה הלכה ה' אות ג' – כי עקר קדשת הבית המקדש הוא פי שם הוא מקום התורה והתפלה, כמו שכתוב, כי מציון תצא תורה, כי שם עומד הארון עם הלוחות בבית קדשי קדשים ושם מקום התפלה, כמו שכתוב, כי ביתי בית תפלה, כי דרך שם עולין כל התפלות, כמו שכתוב, והתפללו אליך דרך ארצם והבית אשר בניתי לשמך וכו'. והעקר הוא פי שם השקראת שכינתו יתברך ושם התורה הוא בחינת תורת ה' ממש, כי שם עומדים הלוחות שנתנו מידו יתברך ליד משה שהם מעשה אלהים, כמו שכתוב, והלוחות מעשה אלהים המה כתובים באצבע אלהים, בחינת תורת ה' ממש וכן תפלת ה' ממש הוא שם בבית המקדש, כמו שכתוב, ושמותיהם בבית תפלתו, שמונה למדו רבותינו וזכרונם לברכה, שה' יתברך מתפלל לא נאמר אלא תפלתו וכו', כמבאר בפרכות. כי כל קיומנו וחייתנו הוא רק על ידי תורת ה' ותפלת ה' ממש והעקר על ידי תפלת ה' שהוא בחינת מה שהוא יתברך מתפלל בעצמו ברחמי הפשוטים לעורר רחמי הרבים והגדולים, (כמבאר בהתורה עזי וזמרת קה ענין זה, עין שם). ועכשוו שהבית המקדש חרב בעונותינו לא היה אפשר לנו להתקיים לולא הצדיקים הגדולים שיש להם כח לעורר בחינת תפלת ה' בכל יום שמשם נמשכין חסדים חדשים בכל יום בבחינת חדשים לבקרים וכו'. שנמשכין על ידי עצם החסדים שהמשיכו בראש השנה שהוא בריאת העולם וכו' וכמבאר לעיל באות ג'. שאלו החסדים נמשכו מראש השנה עד יום פפור להמתיק הדינים עד שביום פפור מתרצה ה' יתברך וסולח ומוחל עונות ישראל בכל שנה. ומשם נמשכין החסדים חדשים בכל יום ויום שבלא זה לא היה קיום להעולם עתה אחר החרבן כמו שצ"ע ירמיה בקנתו ואמר אבד נצחי ותולדותי מה' זאת אשיב אל לבי על פן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו וכו'. וכל אלו החסדים נמשכין על ידי הצדיקים הנ"ל שזוכין לתפלת ה' וכו'.

הקדמה

רבנו מבאר כאן כיצד להמשיך לישראל רחמים גדולים לפני משורת הדין.

הקושי בזה מבאר רבנו שהוא כיון שאמרו חז"ל (ברכות לג) שאסור לרחם על מי שאין בו דעת. ואמרו חז"ל (שבת קנב) כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים דמשמע מי שאין בו דעת לרחם אין מרחמים עליו מן השמים. ורבינו מבאר במאמר במאמר, דהיינו שהטעם שאסור לרחם על חסר דעת, כיון שאינו יודע לרחם על הבריות. כי רחמנות היא ע"י דעת.

וכמבואר גם בתורה קטז/ו שמי שמרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים, וכיון שאסור לרחם על חסר דעת נותנים לו דעת. ובתורה קיט/ו, מבאר שכשרוצים לרחם על אדם שולחים לו משהו שירחם עליו, כי מי שמרחם מרחמים עליו (שבת קנא:) והרחמנות תלוי בדעת, לכן אחז"ל (ברכות לג) אסור לרחם על מי שאין בו דעת.

ומבאר רבנו שלדעת ורחמנות זוכים ע"י תשובה, ולתשובה ע"י לימוד תורה בעיון, דהיינו שלומד הקדמות וכללים ככל שיכול ומבין אותם ומה שלא מבין במקומו לומד ממקום אחר ששם נתבאר ענין יותר, בבחי' ממרחק תביא לחמה, וזו חכמה. וצריך את החכמה להאיר בבנה דהיינו שעוד לומד ומקשה מענין לענין שלמד ומתריך ומבין דבר מתוך דבר ומחדש ומוליד הלכה או הבנה חדשה וזו שלימות החכמה הנולדת מהבינה.

ח ע"י אור תשע"ו ירושלים

² תורה קטז – הנותן צדקה נצול מעברות. כי כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים (שבת קנא:), וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו (ברכות לג). וכיון שמרחמין עליו, בהכרח נותנין לו דעת. ואזי נצול מלבוט לידי עברה, כי אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות (סוטה ג), אבל כשיש לו דעה נצול מעברות. אמר כן יהי רצון;

³ תורה קיט – כי כשאדם צריך לרחמים, השם יתברך שולח לו רחמנות, שהוא ירחם על אחר, ועל ידי זה מרחמין עליו. כמו שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (שבת קנא:): 'כל המרחם על הבריות מרחמין עליו', וכמו שכתוב (דברים י"ג): 'ונתן לך רחמים ורחמיך. ומדת הרחמנות תלוי בדעת, מי שיש לו דעה יש לו רחמנות. כי בעס שהיא הפך הרחמנות, הוא מחמת כסילות, כמו שכתוב (קהלת ז): 'בעס בחיק כסילים ינוח'. ועל כן אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות לג): 'כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו', כי אם אין בו דעה אין בו רחמנות, כי בעס בחיק כסילים ינוח. על כן אסור לרחם עליו, כי 'כל המרחם מרחמין עליו' כנ"ל, אבל אם אין בו רחמנות אסור לרחם עליו.

ועי"ז זוכה לתשובה שלמה, כי בעוונותיו נתפזרו חלקי נפשו וצרופי האותיות של התורה שלו לקליפות, ועי"ז נעשה הדעת בגלות ובפיזור הנפש. ועי"ז שלומד כנ"ל בבחי' ממרחק תביא לחמה, חוזר ומצרפן כראוי, עי"ז זוכה לתשובה שלימה ולדעת שלם, ועי"ז לרחמים, כי רחמנות נובעת מדעת. (כמ"ש כרחם אב על בנים ולא כרחם האם שדעתן קלה^{1/1}). כי רחמים להבדיל מחסד אינו הנתינה בלבד אלא העיקר היא להתחבר ולהרגיש את צורך זולתו, ע"כ לפעמים הרחמים הוא דייקא לא לתת. נמצא שהרחמים על חסר דעת הם דייקא לא לתת לו. כיון שהנתינה תזיק לו.

נמצא עי"ז לימוד תורה בעיון כנ"ל זוכה לרחמנות ועי"ז לרחמים גדולים מהשמים לפני משורת הדין.

וצ"ע כיון שעשה תשובה שלימה מדוע הרחמים הם לפני משורת הדין?

ובאמת אולי יותר תימה כיצד היא תשובה גמורה רק עי"ז לימוד בעיון ולא שמתקן דרכיו בכל מדה ומדה ובכל תאוה ותאוה. ע"כ נ"ל יותר שכל התיקון שעל ידי לימוד התורה כנ"ל בבחי' ממרחק תביא לחמה הוא על מה שכבר שב בתשובה ולימוד התורה חוזר לתקן את הפגמים שנעשו עי"ז עוונותיו. ויתכן שעל כל מדה או תאוה ששב וגם מתקן עי"ז לימוד תורה כנ"ל, זוכה לרחמים גדולים, אע"פ שבשאר מדות או תאוות לא תיקן עדיין. כי כל תשובה אפילו על דבר אחד היא מסירות נפש גדול ובפרט שנוסף לו מסירות נפש בלימוד כנ"ל וע"כ יש לזעיר אנפין מה להעלות לאריך לעורר רצונו לרחם ברחמיו הגדולים.

ואעפ"כ עדיין זה לפני משורת הדין, כדמצינו בקריעת ים סוף שהיה מסירות נפש עצום, אבל עם פסל מיכה בצידו. ואעפ"כ זכו לרחמים גדולים מאד.

ואולי גם בזה אין הכוונה למי ששקוע מאד באיזה תאוה מגונה אלא למי שרק לא תיקן כראוי עדיין או עי"ז שתיקן תאוה אחרת שהיה קשה לו זוכה לרחמים גדולים ועדיין צ"ע. ונ"ל שבחי' פסל מיכה יש גם היום אפילו לירא שמים גדול שאעפ"כ מוכרח שיהיה לו בכיסו איזה סכום כסף לבטוח בו אם יצטרך לאיזה ישועה הכסף יענה את הכל. דהיינו אפילו בעל בטחון אבל עם איזה סכום כסף אפילו לא גדול כל כך הוא בטוח יותר. ואליבא דאמת זה עי"ז כמבואר בתורה כג עי"ש. ואין הכוונה שמי שלא במדרגה הזו אעפ"כ צריך לזרוק כל כספו כמו הצדיקים שלא לנו עם פרוטה בכיסם, אלא רק להבין מדוע הוא נצרך עדיין לרחמים גדולים ולא נושע עי"ז הרחמים הפשוטים.

יש רחמים ויש רחמים

ובאמת צריך להבין כיצד יתכן שירחמו על אדם לפני משורת הדין, הרי כל האומר הקב"ה ותרן יותרו חייו, וידוע שהקב"ה מודד מדה כנגד מדה ומרחם על האדם לפי מעשיו, שזו מדתו שרחמנותו שבגבול משפט האמת, וזו תפארתו^{1/1}.

והתירוץ מבואר בוהר נשא קלו: שיש רחמים סתם ויש רחמים גדולים, ובאמת הקב"ה מרחם ברחמים פשוטים כנ"ל דהיינו כפי מעשיו של האדם וכפי המגיע לו מצד הדין.

אבל יש לו להקב"ה רחמים גדולים מאד שיכול לרחם בהם לפני משורת הדין גם על מי שלא מגיע לו מצד הדין.

אבל לגרום שהקב"ה ירחם ברחמים גדולים לזה צריך צדיק גדול מאד שבתפילתו ימשיך כאלו רחמים, ואין כזה צדיק בדור, כך הלשון בתחילת התורה בלשון החברים ומוהר"ן בלשונו לא התייחס לזה, וזו תימה שרבנו שמבואר בחי' מוהר"ן (סימן רסז) שזכה ליחידה דיחידה לא יכול לזה. ועוד גם שאמר על עצמו בחי"מ (סימן רעב) אני סבא דסבין והכוונה לאריך אנפין, עיין זוהר בראשית (דף כב.). ועוד שביאר בתורה כב שיש צדיק שזוכה לתפלת ה' ממש, ומסתמא לא דיבר על מדרגות שלא זכה בהן^{1/1}.

אבל עיין לק"ה^{1/1} שהצדיקים שזכו לתפלת ה' ממש מעוררים את תפלת ה' ולא אמר את רחמיו הגדולים, וצ"ע אולי כוונתו שתפלתם היא תפלת ה' לאריך וצ"ע. ואולי אם אמנם אמר זאת רבנו אמר זאת מענוותנותיה, או

¹ צ"ע עיין מגילה יד: ובמקום דקאי ירמיה היכי מתנביא אייהי? אמרי בי רב משמיה דרב חולדה קרובת ירמיה היתה ולא הוה מקפיד עליה. ויאשיה גופיה היכי שביק ירמיה ומשדר לגבה? אמרי דבי רבי שילא מפני שהנשים רחמניות הן (לכן היא תתפלל לבטל הגויה). וקשה והא כתיב (תהלים קג יג) כרחם אב על בנים. וכתיב נשים רחמניות בשלו ילדיהן. ונ"ל כי רחמנות אמיתית היא שמרחם מצד שרואה טובת השני גם בסוף. אבל רחמנות של אשה היא שקשה לה לראות בצער השני ומרחמת גם כשצריך לא לרחם וזה בחי' רחמי תנים אכורי^{1/1} ועל זה נאמר נשים רחמניות בשלו ילדיהן כי רחמנותם בסופו של דבר הזיקה לבנים.

¹¹ כידוע כשאומרים הקב"ה הכוונה לספירת התפארת הנקראת רחמים ומשפט ואמת.

¹ כמו שמובא בשם רבי מאיר מלובלין שצדיק מדבר רק ממדרגתו וזה לשון חז"ל באבות "הוא היה אומר" דהיינו את מדרגתו הוא אומר.

¹ עיין לק"ה מתנה הלכה ה אות נ' - פי עקר קדשת הבית המקדש הוא כי שם הוא מקום התורה והתפלה, כמו שכתוב, פי מציון תצא תורה, פי שם עומד הארון עם הלוחות בבית קדשי קדשים ושם מקום התפלה, כמו שכתוב, פי ביתי בית תפלה, פי דרך שם עולין כל התפלות, כמו שכתוב, והתפללו אליך דרך ארצם והבית אשר בניתי לשמך וכו'. והעקר הוא כי שם השפאת שכינתו יתברך ושם התורה הוא בחינת תורת ה' ממש, פי שם עומדים הלוחות שנתנו מידו יתברך ליד משה שהם מעשה אלהים, כמו שכתוב, והלחת מעשה אלהים הקה כתיבים באצבע אלהים, בחינת תורת ה' ממש וכן תפלת ה' ממש הוא שם בבית המקדש, כמו שכתוב, ושמחתים בבית תפלת, שמנה למדו רבותינו זכרונם לברכה, שה' יתברך מתפלל כי תפלתם לא נאמר אלא תפלתו וכו', כמבאר בפרכות. פי כל קיימנו וחיינו הוא רק על ידי תורת ה' ותפלת ה' ממש והעקר על ידי תפלת ה' שהוא בחינת מה שהוא יתברך מתפלל בעצמו ברחמיו הפשוטים לעורך

שבאמת אין אנו מבינים איזה מדרגה צריך לזה. אבל בפשטות לפי המבואר בהמשך משמע שצריך לזה להיות מרכבה שלימה לזעיר אנפין כפי שיתבאר.

מאידך עיין לקמן בסוגיית קל נא רפא נא לה משמע שגם משה רבנו לא זכה לזה, אלא ביקש מז"א שיתפלל לאריך עיי"ש. לעומת זאת עיין זוהר נשא קלו. משמע שישעיה הנביא כן התפלל לאריך וכן שם בדף קלח. חבוק משמע שהתפלל לאריך. גם לפי מה שבארנו במאמר לכו חזו שיחידה הדורות עולים כל אחד יותר מקודמו, כי היא אותה נשמה שחוזרת ומתעלה, כי לפי ירידת הדורות של כלל ישראל צריך להם רופא גדול יותר. א"כ לכאורה מסתבר שגם אם משה רבנו לא זכה לזה אפשר שרבנו כן זכה לזה, וצ"ע. ושמעתי לתרץ שאולי תורה זו נאמרה קודם שהיה רבנו בא"י כי מבואר לקמן בסוף תורה קח שמתורה עג עד תורה קח יש איזה תורות שנאמרו קודם א"י, ואולי אז עדין לא זכה לזה, עיין חיי מוהר"ן סימן נג את ההבדל בין התורות שלפני ואחרי.

ומבאר רבנו שכשאין צדיק כל כך גדול שבתפלתו לבד מעורר כאלו רחמים, צריך לבקש מהקב"ה שיתפלל אל רחמי הגדולים לעוררם על ישראל, ומבאר זאת רבנו במשל לשני בעלי רחמים או שני עשירים האחד יכול לעזור בעזרה קטנה והשני יכול לעזור עזרה גדולה, אלא שאליו א"א לבוא, על כן העצה לבקש מהקטן שכיון שלא יכול לעזור לו מה שצריך, כי רחמי פשוטים, עכ"פ ירחם עליו שיעזור לו בזה שיבקש מהעשיר הגדול שכן יכול לעזור לו.

ענין זה של שתי מדות רחמים שיש להקב"ה, היא סוגיא המבוארת היטב בזוהר פרשת נשא, דף קלו: עד דף קלח: עיי"ש.

וסוגיא זו מבוארת יותר בספר דעת ותבונה (לבעל הבן איש חי, בפרק א' דף יט. טור ב'), שם עיקר דבריו להוציא מדעת הטועים שזעיר אנפין ואריך אנפין הם שנים שאפשר להתפלל או לזה או לזה, ומבאר כי כל הפרצופים כלולים בזעיר אנפין מריש דרגין שהוא א"ס ב"ה ועד אבא ואמא הכל מתלבש בו/י, ומבאר שכל תפילותינו הם רק לא"ס ב"ה שרק לו הכח להושיע, אלא שהפניה אליו היא דרך האוון של זעיר אנפין (וכמו אדם שבוודאי הגוף זה לא הוא עצמו אלא לבוש לנפשו ורוחו ונשמתו וזיה ויחידה שלו, אבל הפניה אליהם היא דרך האוון שבגוף. כך כביכול אצל הקב"ה שיש לו בחי' בת והיא כנסת ישראל והוא בבחי' השייכת לנו נקרא זעיר אנפין הוא בחי' בן, ומלובשים בו בחי' אמא ומעליה בחי' אבא ומעליו בחי' סבא הנקרא אריך אנפין ומעליו עתיק יומין ומעליו אין סוף ברוך הוא (ויש מוסיפים מעליו עצמותו ב"ה) ופשוט שכולם רק לבושים לעצמותו, שרק הוא הכח הפועל, והם כמו כלים לכוחו באופנים שונים) ואפילו בלשונות חז"ל שמפורש בהם פניה לעתיק אין הכוונה כפשוטו אלא לזעיר שכיין עצמו לקבל מאריך. עיי"ש/טו

ועל פי זה מבאר בספרו שו"ת סוד ישרים (ח"ג סימן יא) את הגמ' ברכות ז. שמביא רבנו שתפלת ה' היא יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי. מלפני דייקא שהכוונה שזעיר אנפין מתפלל לאריך אנפין שנמצא בפנימיותו

רחמי הרבים והגדולים, (כמבאר בהתורה עיי' וזמרת יה בסימן קה ענין זה, עיי' שם). ועכשיו שהבית המקדש חרב בעונותינו לא היה אפשר לנו להתקיים לולא הצדיקים הגדולים שיש להם כח לעורר בחינת תפלת ה' בכל יום שמשם נמשכין חסדים חדשים בכל יום בבחינת חדשים לבקרים וכו'. שנמשכין על ידי עצם החסדים שהמשיכו בראש השנה שהוא פריאת העולם וכו' וכמבאר לעיל באות ג. שאלו החסדים נמשכו מראש השנה עד יום פפור להמתיק הדינים עד שביום פפור מתרצה ה' ותברך וסולח ומוחל עונות ישראל בכל שנה. ומשם נמשכין חסדים חדשים בכל יום ויום שבלא זה לא היה קיום להעולם עתה אחר החרבן כמו שצ"ע ירמיה בקנתו ואמר אבד נצחתי ותחלתי מה' זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו וכו'. וכל אלו החסדים נמשכין על ידי הצדיקים הנ"ל שזוכין לתפלת ה' וכנ"ל:

^ח עיין דעת ותבונה למוהר"ח פ"א – נמצאת אתה למד שהמתפלל ואומר יה"ר מ' ה' או"א, הגם שהוא מתפלל לז"א, הנה הוא מתפלל לאין סוף המסתתר בו בהתלבשות כל הפרצופים שקודם ממנו, שכולם נכללים בשם הויה ב"ה כאמור, כי מבלעדי אין סוף אין כל מאומה בידו, ובקראנו לו"א ונדבר עמו בתפלה וברכות ותשבחות והודאות הרי אנחנו קוראים ומדברים אל כל הפרצופים כאחד עם אור אין סוף המסתתר ומתלבש בהם שהוא נשמה לכל. ושים עיניך ולבך היטב במה שכתבתי לך לעיל בענין האצילות הטעם שנקרא מחשבה ורצון. והבן בדברים:

וצ"ע עיין לקמן בהערה מסוד ישרים שיש חילוק כי אריך מתלבש בקבע ואו"א רק לפעמים עיי"ש.

^ט וזה לשונו בדעת ותבונה למוהר"ח פ"א – וכבר ידוע מ"ש מוה"ר (האר"י) זלה"ה דאון אריך אין התפלות פועלים בה, וכמ"ש באדרא רבא דף קלח: מ"ש "הטה ה' אונך" בזעיר אנפין אתמר, ע"ש. והכוונה כי אין אנחנו יכולים להשיג להעלות קולינו בתפלתנו אלא עד זעיר אנפין ולא יותר למעלה. והטעם מפורש בדברי מוה"ר (האר"י) זלה"ה בשער מאמרי רשב"י בפרשת תרומה, כי אריך אנפין הוא רחמים פשוטים ואינו משתנה כלל, אמנם ז"א יש בו דין ורחמים, וכאשר יחטאו בעולם התחתון ויעלה קולם באזוני יתמלא דין עליהם, וכאשר יגיע לאזוני כי שבו בתשובה הרחמים גוברים, כי אז ז"א יתקן עצמו על ידי צעקת התחתונים כי שבו מדרכם הרעה ויאיר אליו א"א/ו בעינא פקיא טבא, ואז יתבטלו הדינים, ע"ש. ונמצא שהתפלות והצעקות עדין יבואו והוא מתקן על ידם לקבל שפע מא"א, דהיינו מאור אין סוף שבתוכו, ונמצא שאוון א"א הוא לצורך ז"א לשמוע קולו להאיר לו ואין אנחנו יכולים להעלות קולינו עד שם וכנ"ל שם. ע"ש: אשר על כן בכל תפלה ובקשה שתהיה אפילו באמירת יהא רעוא וכו' הנו' אנחנו מדברים עם ז"א, שהוא הו"ה, ומעלים קולנו ותפלתנו עדין והוא יעלה קולנו ותפלתנו לאון העליונה ומשם עד אין סוף, כדי לעשות הפעולה אשר אותה אנחנו מבקשים, יען כי הכל מלובש בו"א וכלא חד: עכ"ל.

של זעיר, שרחמיו הגדולים ימתיקו את כעסו של זעיר/י. דהיינו לפני משורת הדין שהרי כשהקב"ה כועס זה בגלל עוונות ישראל ואעפ"כ רוצה לרחם עליהם אלא שמדת הדין מקטרגת. ובאמת צ"ע לשון התפלה הזו שהרי א"כ יהיה העולם הפקר. וכמו ששמעתי מבארים קללת בלעם "לא הביט אוון ביעקב", שרצה בזה להפיל את ישראל מיראת העונש. ובאמת זה לא פשוט כל כך כמו שנראה מהמשל שאמר רבנו, אלא רק כשיש לזעיר איזה מעשה גדול של ישראל להעלות לארץ יכול לעוררו בזה לרחם ברחמיו הגדולים. אלא שכנ"ל צ"ע כיון שמעלה מעשה גדול של ישראל מדוע רחמיו הם לפני משורת הדין ולא בדין.

ועיין שם בדעת ותבונה (דף כ: טור ב') בביאור הפסוק מה תצעק אלי בעתיקא תליא /^א ומבאר שם שהתפילות שלנו הן לזעיר אנפין, וז"א מעלה אותן לאבא ואמא ועי"ז מקבל מוחין חכמה ובינה, אבל לצורך נס כל כך גדול של קריעת ים סוף היה צריך להגדיל את ז"א במוחין גדולים יותר, ולזה לא מועיל תפלה אלא ברצון המאציל בחסדו הגדול. ונ"ל כוונתו שצריך לזה שישאל יעשו איזה מסירות נפש ואותה יעלה ז"א לא"א לעוררו להשיע לז"א רחמים גדולים בהם ירחם על ישראל ויעשה להם נס. וכמ"ש דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים במסירות נפש, דהיינו לקפוץ לים עד שיגיעו מים עד נפש/י.^ב

ואעפ"כ היה לפני משורת הדין כיון שהיה עמהם פסל מיכה ומדת הדין קטרגה אלו ואלו עע"ז, ובאמת היה קטרוג עצום שאחרי שנה של ניסים נוראים שנעשו להם במצרים, ובערב פסח הסיעם על כנפי נשרים לבית המקדש לעשות הפסח והחזירים לבתיהם כמבואר במדרש, עדיין הם אוחזים פסל לסמוך עליו. ואעפ"כ מסירות נפש של רבים מסתמא אפילו לא רוב הועילה לתת כח לז"א לקבל רחמים גדולים מא"א.

ואולי באמת כך זה תמיד שאע"פ שיש לזעיר מעשים טובים ואפילו מסירות נפש של רבים לעלות לארץ לעוררו לרחם אבל כל זמן שיש רוב שעדיין לא ראויים, צריך רחמים שהם לפני משורת הדין. וכן רואים בחוש שאפילו אנשים שעושים מסירות נפש על היהדות ואפילו עובדי ה' גדולים ואפילו בעל תשובה עם כל ההתעוררות החדשה שלו לשוב, עדיין לא זרקו את כל כספם לצדקה להיות סומכים רק על ה' בלבד, אלא מניחים אצלם איזה סכום כל אחד לפי כוחו לסמוך עליו בשעת הדחק וזה בעצמו בחי' פסל מיכה. שהרי מדובר בצדיקים גדולים מאד שנבררו אחד מחמש או אחד מחמישים מכל בני ישראל במצרים, ע"י שהאמינו בה' ובמשה לצאת למדבר מסוכן בנחשים בקורות הבד וכו', משפחות גדולות מטופלים בהמוני ילדים (כמובא שילדי הרשעים שנשארו, יצאו ממצרים), הרי שהיו בעלי בטחון עצום ואעפ"כ לקחו עמהם פסל מיכה לשעת הדחק.

ועפ"ז כוונת רבנו שע"י למוד תורה בעיון עד שזוכה לתשובה ודעת ורחמנות, כל זה עולה לזעיר אנפין והוא עולה ובוה מעורר את ארץ אנפין לרחם ברחמיו הגדולים על ישראל.

ולפי גודל הרחמים שצריך, כך צריך לעלות מעשה יותר גדול, וכנ"ל שעל הים היה צריך מסירות נפש, מאידך בתפלת משה על מרים לא מצינו מסירות נפש ואולי במה שאמר "רפא נא לה", כיון "לה" למרים דייקא, להזכיר מעשה המסירות נפש של מרים שעשתה בלידתו של משה רבנו (ועיין תורה כ' שתמיד היתה כולה אש בוערת לה'). והכי נמי בלימוד תורה בעיון אפשר הכוונה ללימוד תורה במ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, וכמו שדרשו חז"ל בברכות סג: על הפסוק "הסכת ושמע ישראל" שהפירוש כתתו עצמכם על דברי תורה, כדאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

^א זה לשון סוד ישרים שם - שהקדוש ברוך הוא קאי על ז"א שנקרא הקדוש ברוך הוא, מתפלל לעתיקא קדישא שהוא א"א ומאי מצלי אמר רב יהי רצון מלפני רצון פנימיות, כלומר יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא מתלבש בפנימיותו, וכמו שכתב באדרא שאמר ז"א בי נשבעתי שהוא רצה לומר נשבעתי במי שהוא בי שהוא מתלבש בתוכי, וכן כאן יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא בפנימיות שלי שיכבשו רחמי וכו',

^ב גם תדע עוד כי מ"ש בזה"ק בפרשת בשלח דף מ"ח ע"א ובפרשת תרומה בספרא דצניעותא דף קע"ח בפסוק מה תצעק אלי, בעתיקא תליא מלתא, ע"ש. אין הכוונה לומר לו שאל יתפלל אל ז"א אלא יתפלל לע"ק, כאשר חושבים איזה משכילים כן, כי זה לא יתכן. אך הכוונה מתבארת בדברי רבינו זלה"ה בשער הכוונות בדרוש ספירת העומר, שכתב שם כי להיות אז בבחי' קטנות לא היה יכול להזדווג עם נוקביה כדי לקרוע קריעת ים סוף אם לא ע"י הארה הנמשכת לו מע"ק הוא א"א כנודע, כי נה"י דא"א מתלבשת בו"א ועי"כ מתעורר א"א להאיר בו"א ועי"כ מזדווג ז"א בנוקביה, אבל שאר ההארות הנמשכות לו עתה מאו"א אין בהם כח לעוררו אל הזווג הזה ולכן בעתיקא תליא מלתא. עכ"ד זלה"ה. ע"ש. והשתא לזה אמר לו מה תצעק אלי, רוצה לומר כי הוא היה מרבה בתפילה כדי לעורר זווג ז"א ע"י שיש חסד וזווג זה יקרע הים, והגיד לו כי הזווג שצריך להיות עתה לצורך הנס הגדול של קריעת ים סוף לא אפשר להיות על ידי התפלות, יען כי ע"י התפלות של התחוננים לא ימשך כי אם ההארות מאו"א, ואלו ההארות הנמשכות מאו"א אין בהם כח לעורר הזווג הזה שיהיה על ידו נס הגדול של קריעת ים סוף, כי אם צריך שיהיה על ידי הארה הגדולה הנמשכת מע"ק, וזו הארה הגדולה אינה נמשכת ע"י התפלה, כי אין כח בתפלה להמשיכה, אלא תמשך על ידי רצון המאציל בחסדו הגדול, ולזה אמר בפי' בשלח הנו' לאו עדנא דצלותא השתא. והבן בדברים אלו:

^ג עיין במדבר רבה פרשה יג פסקה ד - א"ר יהודה בר' אלעאי כשעמדו ישראל על הים היו השבטים מדיינים אלה עם אלה זה אומר אני יורד תחלה וזה אומר אני יורד תחלה, קפץ נחשון לתוך גלי הים וירד ועליו אמר דוד (שם סט) הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש אמר הקב"ה למשה ידידי שוקע בים ואתה מתפלל (שמות יד) דבר אל בני ישראל ויסעו.

ומבאר רבנו שעד שזכה האדם לרחמנות, א"א לרחם עליו ברחמים גדולים הנ"ל. כי אסור לרחם על מי שאין בו דעת דהיינו על מי שאינו רחמן בעצמו. נמצא שכמה תורה שילמד לכאורה לא יזכה לרחמים גדולים עד שהתורה תעשה אותו בעל תשובה בר דעת רחמן, דהיינו שרק אז יסכים זעיר לבקש רחמים גדולים מאריך. וצ"ע.

וצ"ע כיון שסוף דבר שמעורר רחמים, הוא רחמנות מדוע לא מיעץ לנו רבנו לעסוק הרבה בגמילות חסדים. ואמנם בחז"ל מבואר שתורה בלא גמילות חסדים היא חסרה, אבל כאן לא נזכר אלא לימוד תורה בעיון, שעל ידה הקיבוץ חלקי נפשו וצרופי האותיות שפזרו וזוכה לישוב הדעת ורחמנות. ונראה לפ"ז שבאמת גם מעשה חסד כמה שיעשה אע"פ שבוודאי הוא דבר נפלא, אבל כל זמן שלא נובע מרחמנות באמת הנובעת מדעת גדול, אינו מעורר רחמים גדלים אע"פ שהשכר עליו יהיה עצום. כי מצוות חסד וצדקה זוכה אדם אפילו בלא דעת כגון שנפל ממנו פרוטה ומצאה עני. אבל מדת רחמים באמת היא רק מתוך דעת ואפילו הנותן צדקה כי קשה לו לראות אדם טובל, או שיש לו רצון לתת צדקה אין זו רחמנות, אלא כשכל כוונתו היא ההתחשבות עם המקבל וחושב רק על טובתו בלבד, זו הרחמנות האמיתית, שנובעת מדעת, והוא הראוי לרחמי שמים גדולים.

כנ"ל במשל הנ"ל לא מבואר שהעשיר הקטן צריך יותר מלבקש, ואילו עפ"י הסוד מבואר שצריך שז"א יעלה תפילה או מעשה גדול של ישראל לאריך לעוררו לרחם, וכמבואר לעיל. והטעם לזה כי עפ"י הסוד תמיד הכלל הוא שכל השפעה הבאה מלמעלה בהכרח שתיהיה ע"י בחי' יחוד, והיחוד צריך שיהיה באופן שהתחתון המקבל מעלה מייך נוקבין לעורר את העליון להשפיע לו. ואם השפע הוא רק מלמעלה בלא התערותא דלתא אזי השפע מצטייר לדין ולא לרחמים¹⁷. אמנם לפעמים התפלה עצמה שמבקש ומתחנן זה המייך נוקבין, אבל נראה שלעורר רחמים גדולים לפני משורת הדין צריך הרבה יותר מזה וכנ"ל.

ובזה מבאר רבנו את הפסוק שבו פתח, "עזי וזמרת י-ק ויהי לי לישועה" עזי" היא לימוד תורה בעיון של ישראל כנ"ל "וזמרת י-ק" היא התפלה של זעיר לאריך, שמעלה אותה מקושטת בתורה הזו של ישראל, או שמעלה את תפלות ישראל המקושטות בתורה שלהם¹⁸, לעורר אותו לרחם על ישראל. ואז "ויהי לי לישועה" ישועה לישראל ע"י רחמי הגדולים של אריך.

עד כאן הקדמה

*

תורה קה [ט]

(שירת הים שמות טו) [ט] עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה .

הנה הפסוק הזה אמרו כל ישראל ביחד ברוח הקדש בשירת הים¹⁹ כשנעשה להם נס גלוי ונפלא ועלו מן הים ליבשה ברכוש עצום, ולפי מה שיתבאר בתורה זו רמזו בשש תיבות אלה כיצד נעשה להם הנס הנפלא הזה, וכפי שיתבאר בסוף התורה, ש"עזי" רמזו לתורה שלנו שמעורר את ז"א להתפלל לאריך, "וזמרת י-ה" רמזו לתפילת זעיר אנפין לאריך אנפין, ועי"ז "ויהי לי לישועה" נפלאה שהמצרים טבעו בים וישראל עלו ממנו עם רכושם העצום של המצרים שהביאו עמם ונפלט מהים. (ויהי לישועה דייקא שנמשכת מש"ע נהורין עליונים)

הנה העולם צריכין רחמים גדולים כי בהתגברות והתחדשות²⁰ היצה"ר בכל יום (קדושין ל: וסוכה נב: ו²¹) קשה מאד לצאת חובת הדין, וכ"ש לפי גודל רוממותו ית'²², ועל כן צריכים אנו רחמנות שהיא לפני

²² בחי' אשה מזרעת תחילה יולדת זכר דהיינו חסד אבל איש מזריע תחילה יולדת נקבה בחי' דין כמבואר בלק"ה (נחלות ג' ג')

²¹ מקושטת בתורה – עיין תורה ב' אות ו' – וכל התורה שאדם לומד לשמר ולעשות, כל האותיות הם ניצוצי נשמות, והם נתלבים בתוך התפלה, ונתחדשים שם בבחינת עבור. (כמובא בגלגולים, שכל הנשמות באים בתוך המלכות בבחינת עבור ונתחדשים שם). והוא (תהלים י"ט): "השמים מספרים כבוד אל", הינו התורה שהוא אש ומים, הינו בחינת הנשמות. ובאים בתוך התפלה, שהוא בחינת כבוד אל, כמו שכתוב (תהלים ס"ו): "שימו כבוד תהלתו", בחינת: "תהלתי אחטם לך". והנשמות עם התפלה, הנקרא כבוד (נ"א נקרא כבוד מצאתי). על שם שהיא מלבשת (בכתי" אותם) אותנו, כי 'ר' יוחנן קרא למאניה מכבודתא' (שבת קי"ג), ועל ידי זה נקראת כבוד אל. והן מאירין זה לזה; הנשמות מאירין להתפלה בבחינת העלאת מין נוקבין, והתפלה מאירה להנשמות בבחינת חדושין, שהיא מחדשת אותם בבחינת עבור, והנשמות המלבשין בתפלה, המובאות לצדיק שברור הם בבחינת (תהלים מ"ה): "בתולות אחריה רעותיה מובאות לך".

²⁰ תורה זו ראשיתה לשון התברים וסופה לשון מוהר"ת מה ששמע טרבינו הענין בביאור יותר ולא ידוע מתי והיכן היא נאמרה

¹⁹ וישעיה יב ב', ותהלים קיח יד

¹⁸ ראה שמוהר"ת מדגיש בתחילת התורה כשמביא את הפסוק הזה מציין שהוא משירת הים, ועיין ריש תורה ט' תהומות יכסומו שם לא מציין שהוא שירת הים.

¹⁷ מתגבר ומתחדש, שמעתי חילוק שמתחדש במחשבות רעות ומתגבר בתאוות רעות.

משורת הדין, **הן ברוחניות** שנזכה למוחין ושמחה וכח להתגבר על היצירה" **הן בגשמי** כגון פרנסה והצלחה שילך כסדר. **וכל אחד מבקש רחמים ואינו יודע היכן הוא הרחמים. והרחמים הוא לעיני כל** כי זוכים להם ע"י התורה והמצוות שהן בהישג יד לכל אחד, **כמו שכתוב (דברים ל') כא' "כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווך היום לא נפלאה היא ממך לא רחוקה היא ולא בשמים וכו'** ולא מעבר לים וכו' **כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו" עי"ש רמב"ן ש"המצווה הזאת" הכוונה לכל התורה, והיא לעיני כל, כתובה בתורה ובגמ' וש"ע ומפרשיו כיצד לקיימה/כ"ו.**

והנה איתא בזוהר (נשא דף קלז ע"ב) ב"י אית רחמים ואית רחמים יש רחמים ויש רחמים, אית רחמים פשוטים [כ"י] דז"א של זעיר אנפין, שהם פשוטים כי הן לפי מעשיו של האדם, ואית רחמים גדולים דעתיקא סתימאה/כ"י דאריך אנפין שרחמיו גדולים כי הם הן לפני משורת הדין, בהם יגאל הקב"ה את ישראל לעתיד לבוא **כמו שכתוב (ישעיה נד') ב"י וברחמים גדולים אקבצך כמבואר בזוהר נשא הנ"ל בהערה שלעתיד לבוא בימות המשיח תאיר בכנסת ישראל עינא חד דרחמי של אריך אנפין דהיינו שברחמים גדולים תיהיה הגאולה האחרונה. והביאור כי יהיו ניסים גדולים כמ"ש מיכה (ז' טו) "כימי מצרים אראנו נפלאות" וכל נס הוא בחי' לפני משורת הדין דהיינו רחמים גדולים/כ"ו.**

ואנו עם ישראל תמיד צריכין רחמים גדולים, כי הרחמים הפשוטים הם לפי מעשינו, וההסתרה גוברת והיצירה מתגבר ומתחדש בכל יום ורובא דרובא לא יוצאים חובת הדין וכנ"ל.

^ט **קידושין דף ל:** אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר רק רע כל היום ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבונו בידו.

סוכה דף נב: אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקדוש ברוך הוא שוער לו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשיענו בהשפטו.

^כ **עיין תורה מט תניא** – לפי גדלות השם יתברך ועוצם רוממותו יתברך, בתנועה קלה בעלמא ובהסתכלות בעלמא, שאינו כראוי לפי כבודו יתברך, היה ראוי לבוא על האדם מה שראוי, חס ושלום חס ושלום, אך השם יתברך מלא רחמים, וכל העולם מלא רחמנות, והוא רוצה מאד בהעולם.

^{כא} **דברים פרק ל (יא)** כי המצווה הזאת אשר אנכי מצווך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא: (יב) לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה: (יג) ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשה: (יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו:

^{כב} **קצת צ"ע** לפי המבואר לקמן שצריך לימוד תורה בעיון כדי לעורר רחמים גדולים, א"כ לא מספיק קיום המצוות לבד, אלא לימוד תורה שהוא קשה יותר וכמבואר במדרש רבה קהלת – פרשה ז פסקה מ (א) (קהלת ז חח) "אשר עוד בקשה נפשי ולא מצאתי אדם אחד מאלף מצאתי" בנוהג שבעולם אלף בני אדם נכנסין למקרא יוצאין מהן ק' למשנה יוצאין מהן עשרה לתלמוד יוצא מהם אחד להוראה הה"ד אדם אחד מאלף. עכ"ל. ובפרט לפי המבואר בברכות סג: שאינה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה.

^{כג} **זוהר ח"ג נשא דף קלז:** (עם ביאור המתוק מדבש) ...**ותאנא** ולמדנו, כי **כתיב** ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה תמיד עיני יהו"ה אלהיך בה פירוש עיני ז"ל הנקרא הו"ה משגיחות ומאירות בנוקבא ליליה שהיא בחינת ארץ ישראל, מרשיית השנה ממלכתה הראשונה והעליונה שיש לה גבלות (שהיא בחינת עומת פנ"פ בקומה שלימה עם ז"ל רק כתרו גדול מכתרה), **ועד אחרית שנה** על מלכתה האחרונה, והתחלונה (שהיא בחינת כסוד נקודה תחת היסוד שנו, כמבואר כל זה בשל"י פ"א ופ"ב), וזה שאמר הש"ת עיני יהו"ה אלהיך בה היינו עתה בזמן הגלות ז"ל מאיר בה, וכתוב עיני כלשון רבים וכו' כי אז פקיהותא דעינין בה לטב ולביש פקיהות העינים בה לטובה ולרעה, כלומר שכל להורות שז"ל משגיח בה כדמיוס וכו', בגין דאית בהו ימינא ושמאלא דינא ורחמי לפי שיש בעיני ז"ל ימין ושמאל שסע לין ורחמים, אבל ולזמנא דאיתי ישתכח בה עינא חד דרחמי אכל לעתיד לבוא כביאת המשיח תאיר בנוקבא עין אחת של רחמים, עינא דעתיקא דעתיקין היינו עין של א"ל, הדא היא דכתיב זה שכתוב וברחמים גדולים אקבצך היינו כדמיוס של א"ל, ושאל פיון דאמר רחמים, מהו גדולים מה כל לכבות, ומשיב אלא אית רחמי ואית רחמי יש רחמים ויש רחמים, והיינו רחמי דעתיק דעתיקין יש רחמים של א"ל, אינון אקרונ רחמים גדולים הם נקראים רחמים גדולים, רחמי דזעיר אנפין אקרונ רחמים סתם ויש רחמים של ז"ל שס נקראים רחמים סתם, ובגין כך ולכן אמר הכתוב וברחמים גדולים אקבצך דהיינו דעתיק יומין כדמיוס של א"ל.

^{כד} * רוצה לומר רחמים סתם כמ"ש בזוהר שם וכדלקמן

^{כה} **הכוונה לכתר** עליון שנקרא עתיקא סתימאה מצד היותו נעתק ונעלם מאיתנו לרוב רוממותו, אבל מבואר בכהאריז"ל שהכתר מתחלק לאריך ועתיק דהיינו שבחי' חציו העליון נעתק לגמרי מהתחתונים וחציו התחתון נקרא אריך אנפין ומתייחס לתחתונים. (כך מבואר בספרים אבל צ"ע מהמבואר בעץ חיים סוד דדי בהמה שהם ב' פרקים אחרונים של נו"ה דעתיק שהם מגולים ויורדים מאצילות לעולם הבריאה להחיות את ז' המלכים המתים שם עיין תורה ג' שהארכונו בזה).

^{כו} **ישעיה פרק נד (ז) ברגע קטן עזבתך וברחמים גדלים אקבצך:** (ח) **בשצף קצף הסתרת פני רגע ממך ובחסד עולם רחמתך אמר גאלך ידוך:**

מצודות דוד (ז) ברגע קטן עזבתך – העזבונו שעזבתך לא היה רק רגע קטן מול הקבוץ שאקבצך כי ברחמים גדולים תהיה ותתמיד לאורך ימים: (ח) **בשצף קצף** – במעט קצף הסתרת פני ממך רק רגע ר"ל אל מול החסד תחשב רק לרגע כי בחסד עולם ארחמך:

^{כז} **נתבאר לעיל** בדעת ותבונה עה"פ מה תצק אלי שנס גלוי גדול נעשה ע"י מוחין גדולים שזעיר מקבל מאריך.

אך בעונינו^כ הרבים בדור הזה של רבינו או בדורות שאח"כ אין מי שיתפלל כך/כט תפילה שתייה נשמעת באזני אריך אנפין בעל הרחמים הגדולים **שיוכל להמשיך הרחמים, מחמת שאין מי שיכיר גדולת הבורא כל כך** נראה שהכוונה להתדמות לו ית' כמ"ש והלכת בדרכיו בשלימות כזו שנעשה מרכבה לזעיר אנפין, בבחי' צדיקים מרכבתו של מקום/ל, **מפני גודל הגלות והדחקות**. משמע שבזמן שבית המקדש היה קיים היו כאלה צדיקים, עיין זוהר נשא קלו/לא, הנ"ל שהנביא ישעיה (לג כ') מבקש מאריך אנפין שירחם על ירושלים ע"ש. וכן שם בדף קלח/כ: חבקוק הנביא מבקש מאריך שיאיר בזעיר. ועיין בגמ' ברכות ז. לקמן שרבי ישמעאל כהן גדול ברך את הקב"ה יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ע"ש. ונראה שהיא תפלת ה' ממש שהרי בלשון הזה הקב"ה מתפלל כמבואר שם.

וכיון שאין היום צדיק שיכול להתפלל לאריך לכן היום והקדוש ברוך הוא זעיר אנפין בעצמו צריך להתפלל על זה, כדאיתא בגמרא (ברכות ז')/לג **מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר**

^{כט} מתצו - בעונינו

^{כט} **עיין לקמן** שמוהר"ת בלשונו לא התייחס לזה. ואולי כי לא סבירא ליה. ובאמת זו תימה שרבו שמבואר בחיי מוהר"ן רסו שזכה ליחידה דיחידה ושם רעב אמר אני סבא דסבין. לא יכול לזה, ועוד שביאר בתורה כב אות י' שיש צדיק שנכלל בא"ס וזכה לתפלת ה' ממש, (ובתורה ד' ביאר שצדיק שנכלל באין של הקב"ה אזי ע"י ויודי לפניו מתקנים את העוונות החקוקים על עצמותיו ע"ש ובחיי מוהר"ן מבואר שלאנ"ש קראו הוידויניקים כי דרכם היה להתוודות לפני רבנו) ומסתמא לא דיבר על מדרגות שלא זכה בהן (כמו שמובא בשם רבי מאיר מלובלין שצדיק מדבר רק ממדרגתו וזה לשון חז"ל באבות "הוא היה אומר" דהיינו את מדרגתו הוא אומר). ואולי אם אמנם אמר זאת רבנו אזי אמר זאת מעונותיו, או שבאמת אין אנו מבינים איזה מדרגה צריך לזה. אבל בפשטות לפי המבואר בהמשך משמע שצריך לזה להיות מרכבה שלימה לזעיר אנפין כפי שיתבאר. מאידך עיין לקמן בסוגיית קל נא רפא נא לה משמע שגם משה רבנו לא זכה לזה, אלא ביקש מז"א שיתפלל לאריך ע"ש. אמנם לפי מה שבארנו במאמר לכו חזו שיחידה הדורות עולים כל אחד יותר מקודמו, כי היא אותה נשמה שחוזרת ומתעלה, כי לפי ירדת הדורות של כלל ישראל צריך להם רופא גדול יותר כמבואר בתורה ל'. ע"כ מסתבר שרבו כן זכה לזה, וצ"ע. והחברותא אליהו ניסה לתרץ שאולי תורה זו נאמרה לחברים קודם שרבו היה בארץ ישראל כי מבואר לקמן סוף תורה קח שמתורה עג עד קח יש מעט תורות שהן מקודם שהיה בא"י. ועיין ח"מ נג ההבדל וצ"ע.

^ל **עיין פרש"י** בראשית יז כב. שהצדיקים מרכבתו של מקום. ועי"ש מורחי (כב) לפי המדרש, למדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום. פירוש, כל הצדיקים, שהן בלי יצר הרע, אף כי בעפר יסודם, נקראים "מרכבתו של מקום", כמו שנקראים השמים העליונים מרכבתו "רוכב שמים בעזרן", "לרוכב בשמי שמי קדם". ומפני שלא מצינו בשום מקום שהצדיקים מרכבתו של מקום רק באבות, שנאמר, "ייעל אלהים מעל אברהם", "ייעל מעליו אלהים", "והנה ה' נצב עליו", לפיכך אמר ריש לקיש, "האבות הן הן המרכבה" אף על פי שהדבר שוה בכל הצדיקים. דאם לא כן מאי שנא הני מכל הצדיקים שבעולם. ולכן מה שטען הרמב"ן ז"ל על דברי הרב ואמר, "אבל לשונם בבראשית רבה, 'האבות הן הן המרכבה'", אינה טענה:

^{לא} **זוהר נשא דף קלו. - תנא בצניעותא דספרא** למדנו כספרא לפנינו, מהו מה פירושם של הכתוב **עיניך תראנה ירושלים נוח שאנן** כי קשה וכי ירושלים שהיא סוד המלכות, נוח שאנן הוא ואין זה אחיזה דנינים, והא כתיב והרי כתוב צדק ילין בה, ובאתר דאשתכח צדק ובמקום שגמלא לך שהיא בחינת דין, לאו שקיט ולא שאנן, ומשיב אלא מה שכתוב **עיניך תראנה ירושלים נוח שאנן, נוח שאנן לעתיק יומין אתמר** זה נאמר לעתיק יומין שהוא א"ל שאין בו שום בחינת דין ח"ו, וכאילו הגביא אמר לא"ל הגמלא נוח שאנן, צדקה ממך עניך תראנה את ירושלים, ותשגיח בעיני חמלתך על המלכות שלא יתחזו זה הדינים, דההוא עיניך שקיט ושאנן כי זו העין היא שקטה ושאננה, עיניך דרחמי והיא עין המעוררת רחמים, עיניך דלא נטיל מאשגחותא דא לאשגחותא אחרא עין שאינה נוסעת ומשקנת מהשקנת רחמים להשקנת דין, כענין ז"ל שמשקנת מחמת מעשה התחונות, ובגין כך כתיב ולכך כתוב עיניך תראנה חסר יוד, ולא עיניך מלאה ביו"ד, להורות שקאי על עין א"ל שקאי עיני נחשבות לחמה, לפי שקיטה הם רחמים.

^{זב} **זוהר נשא קלח: - תא חזי בל וראה, כתיב** שהצדק הגביא אמר על ז"ל יהו"ה שמעתי שמעך יראתי ואמר כי האי קרא אשתמודע פסוק זה נודע פירוש, דכד נביאה קדישא שמע ואסתכל וידע כי כשהגביא הקדוש שמע את סוד האזון של ז"ל, והסתכל והתבונן בהדברים ששמע, עד שידע מהותם (נס כאן נקט ג' לשונות כנגד ג' מוחין כנגד ג' עינים) וקאים על תקונין אלין ועמד על אלו התקונים, כלומר שנגס בעוונות הענין של סודות האזון והמוחין המאירים בה, אז כתיב יראתי כי שמיעת האזון גורמת להתעוררות הדינים, לכן תמן יאות הוא לדחלא ולאתבר קמיה סם מחמת התעוררות דיני האזון של ז"ל, ראוי לירא ולהיות נשבר מלפניו שלא יחטא, כדי שלא יתעוררו עליו דינים, ומסיק דכיון ואמר האי בועיר אנפין אתמר דכר זה נאמר באזון של ז"ל.

ומפש פד אסתכל וידע אחר שהסתכל וידע הצדק כנבואה, שיש מיתוק להדינים של ז"ל, על ידי הארת א"ל זו, מה כתיב שהתפלל לא"ל שאיך בז"א להמתיק דינו, ואמר יהו"ה פועלך אתה השם הוי"ה שהוא א"ל, הגה אתה פעלת ותקנת את ז"ל, בקרב שנים חיייהו לכן תחיה לרוחו (כדמפש ואיג), ואמר האי לעתיק יומין אתמר כי זה השם הוי"ה על א"ל נאמר, כי אם השם הראשון שבו הפסוק "הוי"ה שמעתי שמעך יראתי" נאמר על ז"ל, אז השם השני קאי על א"ל, ובכל אתר דישתכח יהו"ה ביו"ד ה"א תרי זמני, או באל"ף דל"ת יוד"ה ה"א כי כלל דינוי שכלל מקום שגמלאים שני שמות הוי"ה בפסוק אחד, או שם אחד בלדני, ושם אחד בדיני, הגה חד לזעיר אנפין וחד לעתיקא דעתיקין שם אחד נאמר לז"ל ושם אחד נאמר לעתיק של עתיקין שהוא א"ל, לכן גם בפסוק זה, שם הראשון הוא בז"א, ושם השני הוא בז"א, ואף על גב דכלהו חד אף על פי ששני השמות הם שוות דהיינו הוי"ה, וחד שמה אקרו ונבוסח אחד נקראים שאין אחד מנוקד בנקוד אחר כמו בנקוד אלה"ם, עם כל זה הם מורים על שני פלופים.

^{זג} **ברכות ז. - א"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר (ישעיה נז-ז) "והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלת", תפלתם לא נאמר, אלא תפלתי, מכאן שהקב"ה מתפלל. מאי מצלי? אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפני משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יד ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברבני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו וקמ"ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך:**

[ל"ד] **ושמחתים בבית תפילתי תפילתם לא נאמר אלא תפילתי מכאן שהקדוש ברוך יש לו בית תפלה ובו הוא מתפלל. ומה הקב"ה מתפלל? יהי רצון וכו'** מלפני שיכבשו רחמי את כעסי/לה"א, דהיינו שזעיר אנפין מתפלל יהי רצון מלפני דהיינו מאריך אנפין הנמצא בפנמייתי שימתיק לפני משורת הדין ברחמי הגדולים את כעסי על ישראל שהוא לפי מדת הדין/לה"ב. כי מדת זעיר אנפין היא משפט אמת ברחמים מדודים לפי מעשה בני אדם, לכן רחמי פשוטים ולא גדולים, לכן כדי לרחם רחמים גדולים צריך לבקש מרחמי הגדולים שמלוכשים בו שהם בחי' אריך אנפין, שכבשו את כעסו וירחם בהם על ישראל.

ובמה יכול לבוא שהוא יתברך יתפלל, איך גורמים להקב"ה שהוא זעיר אנפין, שיתפלל לאריך אנפין זה **על ידי תורה** דהיינו מי שלומד תורה עד שזוכה לתשובה ודעת ורחמים כפי שיתבאר, הוא יכול לבקש מהקב"ה שיתפלל לאריך אנפין שירחם/לה"ג ברחמים גדולים לפני משורת הדין. והביאור כיצד ע"י לימוד תורה זה אפשרי **כי בכל אדם יש בו חלק מכללות כל העולמות וצירופים** [לח"ן/לה"ד] כי בצלם אלקים ברא

לכאורה קשה הכי היה מלאך ולדיקים הם לפני מהמלאכים, ומאי צרכה הדיעו. אבל צלמת מלאך אינו מלאכות לעגמה ללא עליה' וכוונת הכרכה היחה על הקב"ה ולא למלאך. והיא תפלה ה' ממש כנ"ל, שכן הקב"ה מתפלל.

לה ישיעוהו נו ז'

לה **עיין לק"ה מתנה ה' ב' (עפי' תורה כב) – וצריך לעלות מדרגא לדרגא וכו'** עד שיהיה נכלל בתחלת האצילות שהוא ראשית נקדת הבריאה, ושם הנסתה בחינת תפלה הוא תורת ה' ממש וכו'. ואחר כך כשנכלל באין סוף שם הנעשה בחינת התורה הוא תורת ה' ממש, והנשמע, בחינת תפלה, הוא תפלה ה' ממש, פי גם אצלו יתברך מצינו בחינת תורה ותפלה, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין וכו'? וכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל וכו'? ובדאי יש חלוק בין תורה ותפלה שלנו ובין תורת ה' ותפלה ה' וכו'. וקדם שעולין מדרגא לדרגא צריך שיהיה ירידה קדם העליה, פי הירידה היא תכלית העליה וכו', עין שם פל זה היטב היטב: נמצא שיש אצלו יתברך תורה ותפלה וזה בחינת משפט וצדקה הנ"ל, פי תורה בחינת משפט, פי התורה נקראת משפט, הינו בחינת ההנהגה על פי משפט התורה, אבל כפי משפט התורה קשה להעולם להתקיים, פי התורה מחיבת להחוטא עניו חס ושלום, ואפלו תשובה לא היה מועיל על פי משפט התורה, אבל ה' יתברך שמה רחמים בדין ומנהיג העולם בצדקה וחסד, שזהו בחינת תפלה, בחינת תפלה ה' שהוא מה שמתפלל יהי רצון שיכבשו רחמי את כעסי מעלי, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה, הינו מה ש' יתברך ממשוף בכל פעם רחמים עליונים מאד אף על פי שחטאו ישראל כמו שחטאו כדי שיתקומו עד שישבו פלם ברחמי, פי על ידי שהוא יתברך מתפלל וכובש כעסו וממתיק הדין והמשפט ברחמים ובצדקה, על ידי זה בעצמו הוא מחליש ומבטל כח היצר הרע שכל כחו מדינים וגבורות ומגפיר כח היצר טוב שפחו מחסדים ורחמים כמו שפתיב רבנו זכרונם לברכה פמה פעמים ובפרט בסיומן עב, עין שם. ועל ידי זה תקיים, ועשיתי את אשר ביקשתי תלכו וכו':

לה **עיין שו"ת סוד ישרים (לבעל הבן איש חי) ח"ג סימן יא – ובוה תבין מה שכתב בגמרא דברכות דף ז, משום רבי יוסי מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל שנאמר והבאתים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפילתי, תפילתם לא נאמר אלא תפילתי, מאי מצלי אמר רב, יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת הרחמים וכו', עיין שם. והענין מובן בס"ד על פי מה שכתב באדרא רבא תנא שמא דעתיקא סתים מכולא ולא מתפרש באורייתא בר מן אתר חד דאומי ז"א לאברהם, דכתיב בי נשבעתי נאום ה', ופירש הרש"ך ז"ל נאם ה' כי א"א מתלבש בז"א מן הטבור דה"א ולמטה כמו שכתב רבינו ז"ל במקומות רבים, ואמר בי רצה לומר נשבע במי שיש בו בתוכו, נמצא ז"א נשבע בא"א, ואף על גב דגם אבא ואמא מתלבש הנצח הוד יסוד שלהם בסוד מוחין גו גופא דז"א כנודע, מכל מקום בי משמע במי שהוא תדיר בי ואינו מסתלק לעולם, מה שאין כן בנצח הוד יסוד דאבא ואמא שבכל לילה מסתלקין בסוד הסתלקות המוחין וכו', עד כאן לשונו, עיין שם. ובוה מובן בס"ד המאמר כעין חומר שהקדוש ברוך הוא קאי על ז"א שנקרא הקדוש ברוך הוא, מתפלל לעתיקא קדישא שהוא א"א ומאי מצלי אמר רב יהי רצון מלפני לשון פנימיות כלומר יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא מתלבש בפנימיותו, וכמו שכתב באדרא שאמר ז"א בי נשבעתי שהוא רצה לומר נשבעתי במי שהוא בי שהוא מתלבש בתוכו, וכן כאן יהי רצון מן עתיקא קדישא שהוא בפנימיות שלי שיכבשו רחמי וכו', והכל מובן היטב, ועל זה מביא פסוק והביאותים אל הר קדשי דקאי על הצדיקים, וכמו שכתב רבינו ז"ל בשער מאמר רבי שמעון בר יוחאי פרשת תרומה דף י"ב עמוד ב וזה לשונו, הכונה כי אין הצדיקים מגיעים כי אם עד ז"א ולא משם ולמעלה כי עד שם מגיע פרי מעלליהם, עד כאן לשונו, ולכן אמר והבאתים אל הר קדשי כי אין מגיעים אלא עד מקומו ולא יותר, ושמחתים בבית תפילתי, רצה לומר במילות ודבורים של התפילה שלי כי התיבות נקראים בתים כמו שכתב בספר יצירה, שלשה אבנים בונות תשעה בתים, ארבעה אבנים בונות כ"ד בתים, חמשה אבנים בונות מאה עשרים בתים:**

לה **צ"ע האם רק על עצמו או גם על אחרים.**

לה עיין זוהר יתרו עה: קוב"ה כד ברא ליה לבר נש סידר ביה כל דיוקנין דרוין עלאין דעלמא דלעילא, וכל דיוקנין דרוין תתאין דעלמא דלתתא, ועיין שער הגלגלים הקדמה יא, וכן בלשון חז"ל אדם עולם קטן בתקונו ע' דף קל: ורבינו בחיי בראשית א' לא, ויקרא ח' כג ואברנבל בראשית א' כו. כוורי מאמר ד' אות כה. ובעש"ס עה"ת בראשית אות נה ואת סד, ובבמ"ה שם אות נא ואת נו. אוצר המדרשים (י' ד' אינשטין) ערך עולם קטן.

לה **עיין בעש"ט עה"ת בראשית אות נח במקור מים חיים שם הערה נא) הרב אוצר החיים בלקט אמרי פנינים דף ר"ז ע"ג העתיק זה באריכות גדול, וכתב וזה לשונו, קבלתי ממורי שיש באדם עשר ספירות, כי הוא עולם קטן, כי כל מה שיש בעולמות עליונים יש בנפש אדם, כמבואר בתומר דבורה האין לדמות עצמו ולקדש עצמו דוגמת הספירות רוחניות עליונים, לעשות בתחתון ולרמוז בעליונים, ובענין זה עיין עוד לקמן פרשת שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג, ועיין עוד לקמן פרשת מצורע אות כ"ב ושם בהגה י"ח עיין שם אין האדם הוא מדת אין, להיות אין בטל ומבוטל בריה שפלה אפלה, ובוה יתדמה לאין עליון כתר עליון, ויהיה סבלן לסבול בזיונות וחלישות דעת וחירופין וגירופין באהבה ובלב שמה, ולא יהיה נוקם ונוטר, כי האור והדביקות ונועם זיו השכינה יכריח ממנו כל אלה, ויהיה דומה לכתר מקור הרחמים, ולא יכנס לפניו שום פגם ושום שנאה, ולא שום דין, שימנעהו מלהשיג ומלרחם להשפיע ולהיטיב אל כל הצריכין טובתו, אפילו לשונאיו שרדפו אחר חייו, ולא יהיה שום בריה בויה בעיניו, ולא יבוה שום נמצא, אלא הוא יהיה נבוה בעיניו בלב שמח מלא אור וחיות:**

במדת החכמה נכללו דברים הרבה, שיהיה מחשבתו דבוקה באור עליון, ויהיה נקי בכל יכולתו מן המחשבות רעות, ויחשוב בגדולת הבורא ובשם הוי"ה תמיד (עיין לקמן פרשת שמיני בהגה ב'), ולא יפריד מחשבתו מן התורה והדבקות:

במצח יהיה מצח הרצון, ולא יהיה עזות מצח להעזי פניו לפני מי שגדול ממנו יום אחד, וירצה את הכל במתק, להסיר כעס ומשטמה מבני אדם, ויהיה כולו טוב ושפל ונכנע, וידבר בדברים רכים עד שירצה הכל ברצון טוב:

באזנים שלא יכנסו באוזניו לא דברי לשון הרע, וקנטור, ורכילות, כי מי שמביא לך איזה רכילות פלוני עשה לך, פלוני דיבר עליך, אל יעשה בך שום רושם, ותהיה שונא ומרחיק למי שמביא לך דברים רעים כאלה, ותאמר לו שקר אתה דובר, כי על הרוב הוא שקר וכזב, אפילו הוא אמת תסבול ושתוק, ויהיה לך טובה גדולה ושמחה, ותשיג השגה נפלאה וכו' בעת שתקבל חירופין וגידופין באהבה וחיבה וחלישות דעת, ויהיה לך מלא אור וחדרה ואהבת ישראל ודביקות ה' יתברך ותורה ותפילה, ולא תאזין אלא לדברים טובים, ולא יעשה בך שום רושם שום דיבור רע, כי הכל הבל, והכל מושגח בהשגחת ה' יתברך, אף על פי כן למיחש מיהא בעי שלא תכניע עצמך לפני השונא:

בעינים ירגיל עיניו שלא להסתכל בשום אשה אפילו ראייה בעלמא, ואזי יהיה מושגח שלא יראו עיניו שום דבר רע כלל, שאם יעברו לפניו אלף נשים לא יראה אותם כלל, והכל מבואר בספרי המוסר:

בחוטם לא ימצא בו חרון אף וכעס, כי הכעס הוא רוח רעה ממש, ורוח נכפה, ואל זר, על כן יבקש מבעל הרצון בדמעות שלא יעבור עליו רוח רעה לכעוס, ותמיד יהיה לו לב רחב ושמח, לסבול כל היסורין מאנשי ביתו ומן הכל, ואז יתעלה בעלייה יתירה, ותמיד יהיה מלא רצון ושמחה לכל בריה:

בפנים יקבל כל אדם בסבר פנים יפות ובשמחה, וכל המסתכל בו יהיה נכנס בו שמחה בלב, מאור השכינה שמאיר על פניו:

בפיו זהו עיקר היהדות, ועיקר של כל עבודת ה' יתברך, לא יוציא מפיו דבר מגונה, ולא דבר רוגז, ולא קללה, ויחיה את נפשו במוצא שפתיו לתורה ולתפילה, ומבואר וידוע ליודעין, ועיקר חיות האדם הם המדות טובות, ועיקר המדות טובות הוא הכנעה וביטול, אין ממש, נבזה בעיניו בכל רגע ובלב שמח, וכל המדות נכללין בזה, ומי שאין לו מדות טובות הוא חיה רעה, פרא אדם, פחות מן הבהמה, ואין לו תורה ומצוות והכל הבל, ועיקר ושורש אין, ויחשוב שהוא פחות ונבזה מכל הנבראים, והעדרו היה טוב יותר, כי אם היה אבן דומם נולד במקומו, היה יותר עושה רצון הבורא, והכל בלב שמח מלא אור ומלא חיות ודביקות, ובוה יהיה למבזים אותו ומצערם אותו ורודפים אחר חיותו, כאילו הדין עמהם, והוא הנבזה באמת עד תכליתו:

ובכלל החכמה להשיג חכמה, ולהשפיע מחכמתו אל הרוצים בתשוקה לקבל ממנו, ומעניני החכמה שיהיו רחמיו על כל הנבראים כולם, דומם צומח חי מדבר, ועל כל נמצא שבעולם, ולא יעקר צומח אלא לצורך, ולא ימית שום בעל חי אלא ברחמים רבים לכבוד שבת. ובמדת בינה לשוב בתשובה בחרטה ובדמעות עד דכרוכה של נפש לפני ה' יתברך, ובוה מטהר היצר הרע, ומחזירו אל מדרגת מלאך קדוש. במדת חסד אהבת ה' יתברך בתכלית, ועבודת ה' יתברך, ולימוד תורתו וקיום מצוותיו אהוב לו יותר מכל חללי דעלמא, וממש טועם בו טעם עולם הבא, ויהיה אהבה בין בקבלת הטוב ובין בטנטות ימסור נפשו לה', וכן בעת יסורין ומיתה יהיה אהבת ה' יתברך בלבו, ויגמול חסד עם קונו באמת. במדת הגבורה יכעוס למראה עינים על אויבי ה', ויטהר היצר, במה שעושה כל עניניו הגשמיים ביחודים קדושים. במדת התפארת ילמוד תורה לשמה בהכנעה, ואין, ובלב שמח ולא יתגאה, אלא לב נכנע מלא מדות טובות. במדות נצח והוד למודי ה', יחזיק לומדי תורה לשמה, ולא הוב לומדי תורה לשמה, והם עומדי קיימין, שהאדם מאמין אמונת הבורא יתברך שמו, על אמיתתו. במדת יסוד בשמירת ברית הלשון וברית הלב וברית המעור, וכשיש לו תענוג מעבודת הבורא, יותר מכל התענוגים, ומן הגשמי יבין התענוג הרוחני, כשמדבק עצמו באחדות אורו יתברך שמו שורש כל השמחה והתענוג:

ומדריגה אחרונה שבאדם מלכות הוא צער ועוני וחלישות דעת ובוזיונות, ולא יתגאה עצמו, וישים עצמו כמו עני, ויקבל באהבה ובאמונה שלימה, ובוה נעשה יחוד יסוד ומלכות, שבא לאור עליון ותענוג וחיות אלהות, ויגלה עצמו ממקום למקום, ובוה יהיה מרכבה אל השכינה, ויכנע לבבו בגולה, ויתקשר ביחודים על הדרך ואז שכינה עמו, ויעשה לעצמו גירושין ויתגרש מבית מנוחתו תמיד כמו שעשו רבי שמעון בר יוחאי ותלמידיו, ומרן הריב"ש טוב ותלמידיו, שכתתו עצמן ממקום למקום, ונתבוזו על הדרך, וקבלו הכל באהבה. ועוד נכלל בוה המדה היראה והאמונה לקבל באהבה שירא מן המלך הגדול וכו':

ובעול תורה ומצוות ויחודים צריך לדמות ליוצרו בשלש עשרה מדות הרחמים (מיכה ז', י"ח):

(א) מי אל כמורך, מלך נעלב וסובל עלבון מה שלא יכילו הרעיון, הרי אלופו של עולם וחיותו בכל תנועה, ואין נסתר מחיות השגחתו בכח עליון השופע עליו בכל רגע, ותמצא שמעולם לא חטא אדם, שלא יהיה הוא באותו רגע שופע עליו חיות, ואדם חוטא בכח אותו החיות עצמו שמשפיע עליו, ואלופו של עולם שם אתו עמו, וסובל עלבון כזה, שהרי אם יסתלק ממנו, יהיה כלא היה, כמו שעשה לירבעם ותיבש ידו ולא יכול להשיבה (מלכים – א י"ג, ד'), ועם כל זה לא מנע הטוב, וסובל עלבון מה שלא ישוער, ועל זה קוראים אותו למעלה מלך עלוב, מי אל כמורך סובל ונעלב, ובמדה זאת צריך אדם להתנהג עם חבריו בסבלנות גדולה, ואל יאסוף טובתו מן המקבלו (ואולי צריך להיות המקללו):

(ב) **נושא עון**, סבלנות גדולה, שיוזן ויפרנס הרעים אשר נבראו ונתחזקו על ידי חטא האדם, ובוה ילמוד אדם שיהיה סבלן שיסבול עול חבריו, ורעתו שהרע לו, ולא ימנע טוב ממנו:

(ג) **ועובר על פשע**, הוא בעצמו רוחץ את צואת העבירות, אף על פי שלקח שפעתו ופרנסתו וחיותו ורודף אחריו בבוזיונות, ולוקח מחיית ביתו ופרנסתם, עם כל זה אם יבקש מטו ממנו יחזור הפשע לשפע, וישפיע לו מטובו ומהונו:

(ד) **לשארית נחלתו**, כי כל הרעות וצרות שיש לאדם הוא מן הקרובים אליו ושאר בשרו, אם לא שהם צדיקים, שדרך הצדיק לקרב את קרוביו, אבל בלא זה עיקר הצרות הוא מן קרוביו כידוע וכו', וכן כביכול הקדוש ברוך הוא יש לו וכו' מן ישראל עם קרובו, אף על פי כן מרחם עליהם בכל עת ורגע, ואינו מונע טובו, וקורא אותם בניי שארית נחלתו, כך יעשה אדם, ויתנהג עצמו עם קרוביו שהרעו לו יותר מן כל האדם אשר על פני האדמה, אף על פי כן ירחם עליהם ויטיב עמהם, וזה מדה גדולה מכל המדות:

(ה) **לא החזיק לעד אפו**, אינו מחזיקו, אלא אדרבה מחלישו, ומצפה ומרחם ומשפיע אולי ישוב בתשובה, כך יתנהג עם חבריו, אף על פי שיכול לנקום ממנו לא ימהר כעסו, וימחול עלבונו, וירחם עליו בכל היכולת:

(ו) **כי חפץ חסד הוא**, דורש ומבקש למי שצריך חסד שישפיע לו ברצון ובחפיצה, וכך יתנהג אדם, ירדוף אחר מי שצריך חסד ויתן לו, וישפיע לו באנפין נהירין ובפנים שוחקות:

(ז) **ישוב ירחמנו**, שמרחם על הרשעים, ובפרט על העושים תשובה, ביותר ויותר מן הצדיקים, ומקום שבעלי תשובה אמת עומדים וכו', ומחזיר פניו אנפין נהירין, ומקרב אותם כמו שעשה למנשה מלך יהודה, וכך יתנהג עם חבריו המחרפו ומגדפו, ורודפו ולוקח פרנסתו, ידע שהוא שלוחו של מקום, ויתן לו התעוררות פתח במילין רכיבין שישבו ויאהבהו:

(ח) **יכבוש עוונותינו**, כובש עוון, וזוכר התורה והמצוות, כך יתנהג עם חבריו, שעמד עליו ורודף אחר חיותו, ומבזה אותו בבזיונות מה שלא היו לו במחשבה, ולוקח פרנסתו וחיותו, אף על פי כן יזכור לו הטובות שעשה עמו, ויאמר הרי כמה פעמים החיה זה אותי, ועשה עמי כמה טובות, ויזכור בזכירה בפיו את הטובות שעשה לו, ויכבוש הרע והצער, כי הוא באמת שלוחו של מקום ברוך הוא וברוך שמו:

(ט) **ותשליך במצולות ים כל חטאתם**, עם היות שיהיה רשע מדוכא ביסורים אל ישנאהו, שאחר שנלקה אחיך הוא, ויקרב המדוכאים ביסורים והנענשים, וירחם עליהם, ויצילם מיד כל הרע שבעולם, ואל יאמר עווננו גורם לו, אלא ירחמהו, ומכל שכן למי שחטא נגדו והרע לו ביותר, ובא לידו וצריך אליו, ימחה מלבו כל הרע בלי רושם כלל, ויקרבהו ברחמים, ויטיב לו בכל מילי דמיטב ובכל כוחו:

(י) **תתן אמת ליעקב**, לרחם ולהתנהג עם כל הבריות באמת בכל לב, ולא בחכמת פוליטיק, שזה שקר ורשעות גמור, אלא כל מה שיעשה יהיה בלב אמת, אמת:

(יא) **חסד לאברהם**, למי שהוא חסיד ותלמיד חכם וצדיק, יתנהג עמהם ביותר ויותר חמלה וחנינה, ובלב שמח וחסד, ייטיב עמהם באהבת הלב ובדבקות רוחא ברוחא ממש כאברהם אוהבי:

(יב) **כאשר נשבעת** לאבותינו, ברוחא דנפיק מן פומא ביה מתלבשין אבהתנא, ודע שכל רשע שבעולם כל זמן שאין בו מינות, ניצוץ ונקודת יהדות שבו אין בו פגם, וזה הנקודה י"ד ציר הדלת הוא אות ש' של האבות, שיש ניצוץ של אבות בכל זרע ישראל אף ברשעים, שזה הניצוץ אין בו שום פגם וחסא, ובוזה הנקודה אנו רואין שאפילו קל שבקלים מוסר נפשו על קדושת שמו הגדול, ובוזה המדה יתנהג אף עם קל שבקלים ורשע, וכל זמן שאינו פוקר לחלל שבת בפרהסיא, ולהיות כופר בעיקרים שמנה הרמב"ם, יאהב אותו כבבת עינו, כי הרי הם זרע אברהם יצחק ויעקב, ויעורר רחמים על כל הרשעים בלב אמת, וידין אותם לכף זכות, ובוזה יאריך ימים וחיים טובים. וכך אמר מרן הריב"ש טוב לתלמידו הרב מקאלאמעא אביו של הצדיק ר' נחמן ז"ל, את הקל שבקלים והפחות שבפחותים אשר הוא בדעתך, אני אוהב אותו יותר מן מה שאתה אוהב את בנך יחידך, וזהו ממדה זאת פומא קדישא דמפיק חיים לכל:

(יג) **מימי קדם**, רחמי דעתיקא קדישא ימשיך על כל מי שבשם ישראל יכונה ולא החליף את שם ישראל ממנו, יהיה מה שיהיה, ירחם עליו במדה זאת ואל ידחהו, ואמר מרן הריב"ש טוב בעת שדחה הגאון ר' חיים כהן ז"ל את הכת הידוע שלא היו פוקרים כמותם מיום שניתנה תורה לישראל על כן דחה אותם שיצאו לגמרי מן הכלל רחמנא ליצלן, ואמר מרן שראה השכינה מייללת ביללה גדולה על מה שדחה אותם כל כך, כי כל זמן שהאבר דבוק מעט אולי יש תקוה והוא הגאון ז"ל כרת אותם לגמרי, וענין זה לרחם על פוקרים כאלה שלא לדחות אותם לגמרי הוא ממדה י"ג, מימי קדם עד כאן לשונו, ובעיקר ענין זה עיין עוד לקמן פרשת שמות אות י"ב ושם בהגה י"ג: עכ"ל הבעש"ט עה"ת

עיין דעת ותבונה פ"א – והנה בעתה נשאר לך לדעת עוד דבר אחד כי ודאי יש כאן מקום שאלה לשאול, וגדולה היא, וצריך לבארה, והיינו כי ידוע שיש צדיקים שיש להם נשמות היוצאים מן זוג עליון דאו"א והם נקראים אחים לזו"ן בסוד למען אחי ורעי, וכמ"ש רבינו זלה"ה בספר הכוונות, וז"ל, יש באדם נשמה לנשמה ונשמה ורוח ונפש, והנה נשמה לנשמה באה מן אבא ונשמה מן אימא ורוח מן ז"א ונפש מן נוקביה, ונמצא כי הנשמה לנשמה ונשמה הם בניי לאו"א עצמם, והם אחים גמורים לזו"ן, וזש"ה למען אחי ורעי וארו"ל קראם אחים ורעים, והוא בבחינת נשמה ונשמה, אמנם הרוח ונפש הם בניי גמורים של תפארת ומלכות, וכנגדם נאמר בניי אתם לה' אלהיכם שהוא בבחינת הרוח והנפש וכו'. ע"ש. וא"כ השתא יש לשאל מאחר שיש להם נשמה ונשמה שהם בסוג אחים לזו"ן אם יכולים הם לבקש מן או"א בלתי התלבשות זו"ן:

והנה תשובת שאלה זו היא מבוארת בדברי רבינו זלה"ה בעץ חיים שער מ"ן ומ"ד פרק ד'. וז"ל, נפש האדם כולל בחינות רבות, כי יש בה יחידה מצד א"א, וחיה מצד אבא, ונשמה מצד אימא, ורוח מצד ז"א, ונפש מצד נוקבא, וכל זה מן האצילות, וכנגדו בבריאה, וכנגדו ביצירה וכנגדו בעשיה. והדברים תמוהים, איך יתכן זה והלא האדם הוא תחתון מהם והוא נברא מזו"ן ואיך אפשר שיקח בחינות עליונות שלא השיגו אליהם זו"ן כי איך יקח האדם יחידה חיה נשמה מכח"ב אשר הם גבוהים מזו"ן ואפילו בחינת הרוח שמצד ז"א או נפש מצד נוקבא דאצילות לא היה לו ליקח ופירוש. מאחר שהוא לוקח רוח ונפש מזו"ן דאצילות נמצא הוא גבוה מן עולמות ב"ע אשר הם למטה מזו"ן דאצילות. אך זה הענין יובן במ"ש רבי פנחס שאין נשמה בעולם שאין יוצאין עמה תריץ עופין, ר"ל מלאכים, ורשב"י אמר חמש עופין, והנה כיוצא בזה כאשר יצאו זו"ן מאו"א יוצאין כמה בחינות שהם בחי' נשמת אדם ונשמת מלאכים, וכו' והענין הוא אע"פ שבאותו זוג העליון דאו"א יוצאין משם נשמות בני אדם ונשמות מלאכים, הוא רומ למה שיהיה אחר כך שעדיין אינן ראיות ואינן נשלמות עד שידווגו זו"ן דאצילות, ואז הם יוצאים מזווג ההוא, נמצא שרשם הוא באו"א מזווגם עצמו אך אינם נשלמים ונגמרים עד אחר זוג זו"ן. עכ"ל זלה"ה. ע"ש. והנה ממילא תבין כי גם היוצא מזווג עליון דאצילות אי אפשר לירד לעוה"ז לגופות דבני אדם אלא על ידי הזווגים של עולמות ב"ע שתחת עולם האצילות, והסוף הוא זוג זו"ן דעשיה, ובוזה נתרצה גם הערה השנית שזכרה בדברי רבינו ז"ל לעיל שאמר ואפילו בחינת הרוח שמצד ז"א או נפש מצד נוקבא דאצילות לא היה לו ליקח. ודו"ק:

הרי מתבאר מדברי רבינו זלה"ה שגם מי שיש לו נשמה לנשמה מצד אבא ונשמה מצד אימא, גם כן יקרא בן לזו"ן, מפני כי אלו הנשמה לנשמה ונשמה, לא קיבל אותם אלא על ידי זו"ן, ועל זווגם נגמרו ונשלמו ובאו לו, אלא מפני כי אלו הם שרשם מאו"א יש לקראם בסוד אחים לזו"ן בצד מה:

ולכן זוג או"א אי אפשר להיות אלא ע"י זו"ן שמעלין מ"ן להם, ולא יוכל שום צדיק לעשות זוג או"א לבדו אפילו שיש לו נשמה לנשמה ונשמה שהם בניי של או"א, אלא מוכרח שיהיה זוג של או"א על ידי זו"ן שמעלין מ"ן להם, ורק הנשמה לנשמה ונשמה של הצדיק נכללין ועולין עמהם בסוד מ"ד ומ"ן שלהם:

וכן תמצא הדבר מפורש בדברי רבינו זלה"ה בספר הכוונות וז"ל, ודע כי זו"ן נקראים בניי דאו"א ואנחנו עם בני ישראל נקראים בניי לה' אלהינו שהם זו"ן, והנה המ"ן אשר מעלה המלכות אל ז"א היא בחי' נשמות הצדיקים שהם הבנים שלהם כנו', והמ"ן שמעלה אימא לאבא הם סוד המוחין הפנימיים דזו"ן בניי או"א, ואלו המוחין שלהם הם סוד הנשמה הפנימית שלהם. ודע כי יש לאדם התחתון ד' בחינות והם נשמה לנשמה מצד אבא ונשמה מצד אימא ורוח מצד התפארת ונפש מצד הנוקבא, והנה הנפשין והרוחין של הצדיקים הם המ"ן ומ"ד בזו"ן, והנשמה ונשמה שלהם הם מ"ן ומ"ד לאו"א, יען כי משם נחצבו. ונמצא שכאשר מזווגים או"א ועולים מ"ן דזו"ן לגביהם, הנה גם הנשמה לנשמה ונשמה של הצדיק עולה עמהם בסוד מ"ד ומ"ן שלהם. אבל עדיין לא זכיתי שיפרש לי מורי פרטי ב' בחינות אלו דנשמה ונשמה לנשמה אבל דרך כללות אמר לי שאכוין להעלות הנשמה של האדם ביחוד ק"ש ולא הזכיר לי בחינת נשמה לנשמה: עכ"ל דעת ותבונה

את האדם וכן כל עולם ועולם נברא בצלם אלקים בבחי' קומת אדם/מ², עד תחילת ההשתלשלות שהיא בחי' אדם קדמון, שהוא קו האלוקות הישר הראשון שמאיר בחלל הפנוי הכל בצלם וצורה ודמות אדם בתרי"ג אברים וגידים גדר מ"ח ושס"ה, ומתחלקים עד ס' רבוא פרטים, ומה שיש בכלל שהוא אדם קדמון יש בכל פרט עד האדם הגשמי שעולם העשיה. והכלל ברוחניות שכל שיש כנגדו בגשמיות דומה לו הוא מתלבש בו ומחייה אותו, נמצא האדם כפי שמתקן אבריו ואברי מידותיו ואברי תורתו כך מתקן צינורות עד שרשי אבריו בכל העולמות ומקבל מהם חיות בבחי' התלבשות, ובכל מה שהוא מדבק את עצמו

² עיין תורה ד' אות ג' – 'וציורא דמשכנא כציורא דעבדא דבראשית' (תקוני זוהר דף יב בהקדמה), והאדם עושה המלאכה, 'וציורא דגופא כציורא דמשכנא' (בהקדמת התקונים שם). נמצא שעל ידי האדם שעושה המלאכה והעסק, על ידי זה נעשה בחינת משכן, כשעושה המלאכה והעסק כראוי, כמו שצריך לעשות, ועל ידי זה נותן חיות והארה למעשה בראשית, והוא קיום העולם. נמצא שגם זה הוא עבודת הבורא:

לשם הוא מקשר חלקו [א/ב] ומשם מקבל חיותו. וכשהוא ח"ו הולך אחר אשירות לבו ותאוותו, הוא מקשר חלקו והאותיות והצירופים לסטרא אחרא חס ושלום כי בהכרח שכל אבר וגיד בגופו יקבל חיות מהתורה, שגם היא בחי' קומת אדם כמ"ש "זאת התורה אדם", דאי לאו הכי כל ביטול מצוות עשה ינתק את צינור חיותו ומיד ימות האבר וכן כל לאו שיעבור ח"ו מיד ינתק את חיות הגיד השייך לו וימות הגיד, ותתבטל הבחירה, על כן כנגד כל צינור חיות מהקדושה יש צינור חיות מהסט"א, ואם נפגם הצינור דקדושה שממנו מקבל חיות צרופים קדושים של התורה, מיד מקבל מצינור דסט"א חיות בצרופים פגומים, **ומתבלבלים האותיות והצירופים** כגון הכתוב אנכי ה' אלקיך מתהפך לאלה אלקיך וכו', ולא יהיה לך אלהים אחרים, אצלו מתהפך, כי מראה במעשיו שיש לו אלהים אחרים, **והדעת גם כן מתבלבל** כי אינו מחובר להקב"ה, אלא לדבר אחר שפונה לקבל ממנו חיות ומילוי חסרונותיו, **והוא גלות השכינה** כי כל אחד מישראל הוא חלק מהשכינה, וכשפונה מהקב"ה אזי חלק מהשכינה פנה וגלה ממנו ית'.

וכל מי שאין בו דעת אין בו מדת רחמנות כי רחמנות שלימה נובעת מתוך התקשרות עם המקבל והבנת צרכיו/ל, **וכמ"ש (קהלת ז/ה) כעס בחיק כסילים ינוח** כי כעס שהיא רתיחת הדמים הנובעת מהסתלקות השכל לכן היא מדת הכסילים, והוא הפך הרחמנות שנובעת מדעת והתחשבות בזולת דייקא, (אבל בחוסר דעת, במוחין דקטנות האדם רואה רק את עצמו). **לכן כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, כמו שאמרו רז"ל (ברכות לג) וביארו שם ובסנהדרין צב. כמה טעמים, ובפשטות כוונת חז"ל שרחמנות על חסר דעה תזיק לו.** אבל רבנו מבאר הטעם שאסור לרחם עליו **כי אין בו מדת רחמנות** ואמרו חז"ל בשבת קנא: שהמרחם על הבריות מרחמים עליו (מהשמים). נמצא מי שאין בו דעת, לא מרחם על הבריות, לכן אין מרחמים עליו/ו, נמצא שאינו ראוי לרחמים גדולים הנ"ל/ו.

וכששב בתשובה שלימה וחוזר להיות ממליך ומחובר להקב"ה, **ישוּבו חלקיו מכלליות העולמות והאותיות והצירופים גם כן למקומן** לקבל חיות מהתורה הקדושה. **ואז הדעת שלם** שחוזר להיות מחובר להקב"ה, ועי"ז גם נעשה מרגיש ומתחשב בזולתו **ומתעורר רחמנות** על הבריות. **כמ"ש**

^א עיין סוף תורה ו' [דף ח. אמצע טור ב]

^ב **ועיין פתח אליהו** – ולאחזקה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי, דאינון צדק ומשפט, כפום עובדיהון דבני נשא. ובפירוש אור צח שם שכתב – ואל תתמה כי תשיג יד בני אדם התחתונים לקלקל או לתקן בעליונים. כי האדם סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. ושורשי ד' יסודות גופן הם למעלה. וכל עולם קשור בעולם שעליו. והעליון עם שלמעלה ממנו עד האור העליון על הכל שהוא אור האין סוף ב"ה. וכל אדם במקום שורש נשמתו למעלה שם יפגום או יתקן. כדאיתא בתיקונים דכל חד לפום דרגיה מאן דפגים לתתא פגים באתר דאתגור נשמתיה. והיינו שממשיך לשם חשכות של הסטרא אחרא והתגברות מדת הדין. ואפשר שזה דוקא בענין הפגם. אבל בענין התיקון יכול להיות שמועיל גם לכל העולם. כמ"ש כל העולם ניזון בשביל חנינא בני.

ועיין סוף תורה ו' – ועקר הדבר, שעל ידי שהאדם, כשהוא במדרגה התחתונה מאד, ואף על פי כן הוא מחזק עצמו ומאמין שגם שם יש לו תקוה עדין, כי גם שם נמצא השם יתברך, בבחינת: "ואציעה שאול הנך", אזי ממשיך על עצמו הקדשה משם הקדוש הויה במלוי ס"ג, שהוא מחיה את כל הנסוגים אחר מקדשתו להחזיקם לבל יפלו לגמרי, חס ושלום, וזה בחינת בקי בשוב, שזה הבקיאות הוא בחינת שם יב"ק הקדוש, בחינת שם ס"ג. וכן כשאדם זוכה לבוא לאיוו מדרגה בקדשה העליונה, ואף על פי כן אינו עומד שם, והוא מתחזק ומתגבר לעלות יותר ויותר, אזי ממשיך הקדשה על עצמו משם הקדוש אק"ק במלוי קס"א, שהוא בחינת בקי ברצוא. כי האדם – כפי תנועותיו וכפי התחזקותו בעבודתו יתברך, כן גורם ליחד השמות למעלה וממשיך על עצמו הקדשה משם והבן הדיטב:

^ג בתקפא ש' נראה ב'

^ד **כמבואר** גם בתורה קיט ועיין לעיל בהקדמה.

ועומק הביאור בזה בארנו בכמה מקומות כי ההבדל בין חסד לרחמים, שחסד היא השפעה ומצד עצמה אין לה גבול, אבל רחמים היא השפעה לפי טובת המקבל לכן לפעמים אדרבה הרחמנות יכול להיות שלא להשפיע, כי עיקר היסוד של שלמות הרחמים היא ההתקשרות עם המקבל לראות ולהרגיש צרכיו וטובתו, ולזה צריך דעת.

^ה **קהלת פרק ז ט** (ט) אל תבהל ברויךך לכעוס פי כעס בחיק כסילים ינוח:

מצודת דוד – אל תבהל ברויךך. בעת התרגוך אל תמהר להראות הכעס, כי הראות הכעס מצא לעצמה מקום מנוח ומשומר בחיק הכסילים ומהם לא נעזב על כי לא יתבוננו אשר רעיהם יכלימם לכן המשכיל ידום בעת ההיא ולא יתקצף מהר: (מצודת דוד)

^ו **צ"ע שרבנו** למד מכאן שאסור לרחם עליו. ולא רק שכיון שהוא לא מרחם לכן גם לא מרחמים עליו, שלכאורה לא בגלל שאסור אלא בגלל שמדת הקב"ה לנהוג עם האדם כפי מעשיו בבחי' ה' צלך.

^ז **במפרשים** על הגמ' ברכות לג. וסנהדרין צב. נאמרו כמה ביאורים במאמר זה אבל לעניינינו שמדבר ברחמים גדולים צ"ע בשלמא מי שאין בו דעת אפשר שאם נרחם עליו רחמים גדולים כנ"ל יחשוב שהעולם הפקר ולא יהיה לו יראת העונש, אבל מי שאינו רחמן על אחרים מדוע שלא נרחם עליו, איזה הפסד יגרם מכך?

בחז"ל שני המאמרים האלה שלא לרחם על מי שאין בו דעת ולא לרחם על מי שאינו מרחם על הבריות הן שתי מימרות בשתי גמ' שלא קשורות זו לזו, ורק רבינו מחבר ביניהם ותולה זו בזו וצ"ע. כנ"ל.

(דברים ל') ו' ושבת עד ה' אלקיך וכו' **ושב ה' אלקיך את שבתך** ורחמך ושב וקבצך. הפשט שהקב"ה ישיב את ישראל מהגלויות שיהיו בהן, אבל התרגום {ע' תרגום יונתן שם/ט'}/' פרש שהקב"ה יקבל ברצון את התשובה של ישראל. ורבנו פרש שע"י שישראל יחזרו בתשובה הקב"ה ישיב חלקי נפשותם שנפלו בשבי הקליפות, ישיבם לקבל חיות מהקדושה, וזהו ושבת וכו' ושב ה' א' את שבתך **דהיינו ע"י** שתשוב בתשובה, אזי הקב"ה ישיב את **החלק** שלך **מכלליות העולמות אשר שם שבו**, כי כשישובו חלקי הנפש ישוב לקבל חיות מהקדושה ולהתחבר להקב"ה ויזכה לדעת, **אזי** אפשר שיתקיים **ורחמך, כי הדעת שלם** ע"י שחזור ושב מהגלות. כי הגלות פוגם בדעת, וכשנמצא במקומו יש לו ישוב הדעת **כמו שאמרו חכמינו ז"ל (מגילה יב ע"ב)/יא' על הפסוק [יב/י] "שאנן מואב ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו"**, פשט הפסוק מדבר ממואב שהנביא אומר שעדיין לא קבלו ענשם ועתה יענשו, ובגמ' מגילה הנ"ל מסופר שכשאחשוורוש ביקש עצה מחכמי ישראל מה לעשות בושתי שלא באה, הם חששו לתת לו עצה, לכן אמרו לו שטוב יותר שיבקש מחכמי מואב שדעתן מיושבת עליהם כיון שלא גלו מארצם, ולא מחכמי ישראל שכיון שגלו ממקומם אין דעתם מיושבת, ואע"פ שבוודאי חכמי ישראל בגלות עולים הרבה בחכמתם על כל חכמי הגויים אע"פ שלא גלו מארצם, ורק לדחות התכוונו, אע"פ כי היסוד בכלליות אמת **שכל דבר שהוא במקומו דעתו שלם.**

ועיקר התשובה תולה בתורה בפשטות הכוונה לקיום המצוות שבתורה, אבל הולך ומבאר שעצם לימוד התורה בעיון מביא לתשובת חלקי נפשו שהתפורז בעוונותיו, **והנה בכל דבר שבקדושה יש בו ג' דברים עיבור יניקה מוחין** שהם ג' שלבים של יציאה מכח אל הפועל. **כי כל זמן שהדבר בכח נקרא עיבור "ולידה ויניקה רוצה לומר שכשהוא בכח ממש זה בחי' עיבור כעובר במעי אמו וכשמתחיל לצאת אל הפועל זו לידה ואח"כ יניקה, ועדיין זה בחי' בכח כלפי המוחין כשהוא גדול. וכשפשט הדבר לעשות הפעולה הצריכה דהיינו שיצא בשלימות אל הפועל, אזי נקרא מוחין. וכשלומד תורה גם כן צריכין להיות בו ג' דברים הנ"ל. כי כשיושב ללמוד ונותן מחשבתו ולבו בהתורה ומתעלם בה דהיינו שמשקיע מחשבתו להבנת הדבר שלומד נקרא עיבור, כי הוא מתעלם בה כעיבורי"ו דהיינו כעובר במעי אמו. וכשלומד התורה ומבין בה דהיינו שמבין מה שהוא לומד נקרא לידה ויניקה, כמ"ש (משלי ה')/ט"ו דדיה ירווך בכל עת דהיינו שהתורה נמשלה לאם המניקה את בנה דהיינו שמתווסף לו הקדמות של חכמת התורה וזה נקרא חכמה. ואחר כך**

^ח **דברים פרק ל' (ב) ושבת עד ידוך אלהיך ושמתך בקלו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ובניך בכל לבבך ובקל נפשך:** (ג) ושבת ידוך אלהיך את שבתך ורחמך ושבת וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ידוך אלהיך שמה: (ד) אם יהיה נדחה בקצה השמים משם יקבצך ידוך אלהיך ומשם יקחה:

רש"י – (ג) ושב ה' אלהיך את שבתך – היה לו לכתוב והשיב את שבתך רבותינו למדו מכאן כביכול שהשיבנה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם. ועוד י"ל שגדול יום קבוץ גלויות ובקושי כאילו הוא עצמו צריך להיות אוחו בידי ממש איש ממקומו כענין שנאמר ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל. ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן ושבתי את שבות בני עמון:

^ט **תרגום אונקלוס** (ג) ויתוב ית שבי גלותך וירחם עלך ויתוב ויכנסנך מכל עממיא די יבדרנך יי אלהך לתמן:

תרגום יונתן (ג) ויקביל מימריה ברעוא ית תיובתכון וירחם עליכון ויתוב ויכנוש יתכון מכל עממיא דבדר יי אלהכון יתכון לתמן:

^י **אונקלוס** תרגם כפשוטו שהקב"ה ישיב את ישראל מהגלות, וזה בעצמו הרחמים. וכן פרש"י. אבל תרגום יונתן תרגם שיקבל הקב"ה ברצון את התשובה של ישראל ועי"ז ירחם עליהם.

^{יא} **מגילה יב:** – מיד וחמתו בערה בו ויאמר המלך לחכמים מאן חכמים רבנן יודעי העתים שיודעין לעבר שנים ולקבוע חדשים אמר להו דיינוה לי אמרו היכי נעביד נימא ליה קטלה למחר פסיק ליה חמריה ובעי לה מינן נימא ליה שבקה קא מזוללה במלכותא אמרו לו מיום שחרב בית המקדש וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו יודעין לדון דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיתבי בדוכתייהו כחמרא דיתבי על דורדייה וטעמא אמרו ליה דכתיב (ירמיה מח–יא) שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל כלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר מיד והקרוב אליו כרשנא שתר אדמתא תרשיש.

פרש"י – פסיק ליה. יפיג יינו מעט מעליו: **על דורדייה.** על שמריו: **וטעמא אמרו ליה.** ויפה אמרו לו דודאי כן הוא שמתוך שהאדם שקט דעתו מיושבת עליו שנאמר שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו וסיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר:

^{יב} ירמיהו מח

^{יג} **ירמיה פרק מח (יא) שאנן מואב מנעוריו ושוקט הוא אל שמריו ולא הורק מכלי אל פלי ובגולה לא הלך על כן עמד טעמו בו וריחו לא נמר:** (יב) לכן הנה ימים באים נאם ידוך ושלחתי לו צעים וצעהו וכליו וריקו ונבליהם ונפצו:

^{יד} כן גם בדפדפ"ר ותרגל, ובתשכ"ט הוסיף כאן בסוגריו – נקרא עיבור (כי הוא נעלם. וכשבא מכח אל הפועל, נקרא לידה ויניקה. (וצ"ע אולי הכוונה שגם לזה ויניקה נקרא עיבור ביחס למוחין)

^{טו} גם בדפדפ"ר ותרגל – כעיבור, ומתלו – כעובר

^{טז} **משלי פרק ה (יט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד:**

כשמבין דבר מתוך דבר ורוצה לחדש בה, נקרא מוחין וזה נקרא שע"י הבינה מוליד חידוש מהקדמות שקיבל והיא שלימות החכמה.

וחכמת התורה לא תמיד אפשר להבין ע"י הלימוד במקום אחד **כדאיתא בגמרא על פסוק [י"ז/י"ח] ממרחק תביא לחמה כי התורה נקרא עניה במקומה ועשירה במקום אחר (ירושלמי ר"ה פרק ראווה ב"ד [י"ט]) שצריך להביא ראייה ממקום אחר** דהיינו שלפעמים כדי להבין איזה דבר כאן צריך לחפש לו ביאור במקום אחר. **ולכך נקרא חכמה, על דרך (קהלת ז')^א אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.**^א דהיינו שזוכה לחכמה ע"י שמביא ביאור מרחוק להבין מה שקשה לו כאן, ועדיין זו חכמה דהיינו שנוספות לו הקדמות ומבין אותן, ואח"כ צריך להעמיק יותר בכל ההקדמות ולהבין מהן חידוש הלכה מה שלא כתוב גם במקום רחוק וזו שלימות החכמה, **נמצא כשמבין דבר מתוך דבר נקרא מוחין, היינו חכמה שלימה, כי סתם חכמה היא שמבין מה שלומד, אבל אחרי שגם מבין דבר מתוך דבר ומוליד חידוש הלכה מההקדמות שקיבל, זו שלימות החכמה.**

וכשלומד באופן זה, אז היא תשובה גמורה. ומקשר האותיות והצדופים^ב שבחלקן מכללות העולמות אל שרשן ואל מקומן, עד שכל חיותו רק מהקדושה ונעשה בריה חדשה. ואז הדעת שלם, ונעשה רחמן ומתעורר עליו רחמנות דהיינו רחמים גדולים כנ"ל. וצ"ע כיון שהיא תשובה גמורה מדוע צריך רחמים גדולים דהיינו לפנים משורת הדין ולא יזכה ע"י בעל הרחמים פשוטים/כ"י :

ועתה חוזר לעניין ראשון שיש רחמים גדולים ורחמים פשוטים

והנה על דרך משל כשיש שני בעלי רחמים, האחד אינו יכול לרחם רק בדבר מועט, והב' כשהוא מרחם פועל ברחמנות שלו ישועה שלימה, על כן, מי שצריך לרחמים, למה לו להשתמש ברחמנות של ראשון, ולא יהיה רק ישועה מועטת. מוטב שיתפלל הבעל הרחמים הראשון לבעל הרחמים השני, ויפעול ברחמים של הראשון ישועה שלימה. כך השם יתברך ברחמים הפשוטים שלו, מתפלל ומרחם על ישראל ברחמים גדולים. וכשלומד תורה כנזכר, נתעורר הרחמנות שהיא^ב הדעת, והתפילה.

ועתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה לפי המבואר לעיל

^א משלי לא

^א **משלי פרק לא** (יד) הִיָּתָה כְּאֵנִיּוֹת סוֹחֵר מְמַרְחֵק תְּבִיא לְחֶמֶה:

^ב פרק ג' הלכה ה'

^ב **קהלת פרק ז'** כג - כָּל זֶה נִסִּיתִי בְּחֶכְמָה אֲמַרְתִּי אֲחַכְּמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי:

רש"י - נסיתי בחכמה. בתורה : **אמרתי אחכמה.** לדעת את החכמה : **והיא רחוקה ממני.** ומה היא זו : **רחוק מה שהיה.** את הדברים הרחוקים שהיו ביצירת בראשית :

מצודת דוד - כל זה. כל מה שאמרתי הכל בחנתי בהתחכמות רב : **אמרתי אחכמה.** רוצה לומר חשבתי להתחכם עוד יותר להשיג הכל, אבל ההשגה ההיא רחוקה היא ממני ואין להשיגה :

^{בא} **בתורה פג תנינא** ובתורה לה קמא למד רבנו את הפסוק הזה באופן אחר ע"ש.

^{בב} מתוצו - והצירופים

^{בג} **ובאמת יותר** תימה כיצד היא תשובה גמורה רק ע"י לימוד בעיון ולא שמתקן דרכיו בכל מדה ומדה ובכל תאוה ותאוה. ע"כ נ"ל יותר שכל התיקון שעל ידי לימוד התורה כנ"ל בבחי' ממרחק תביא לחמה הוא על מה שכבר שב בתשובה ולימוד התורה חוזר לתקן את הפגמים שנעשו ע"י עוונותיו. ויתכן שעל כל מדה או תאוה ששב וגם מתקן ע"י לימוד תורה כנ"ל, זוכה לרחמים גדולים אע"פ שבשאר מדות או תאוות לא תיקן עדיין. כי כל תשובה אפילו על דבר אחד היא מסירות נפש גדול ובפרט שנוסף לו מסירות נפש בלימוד כנ"ל וע"כ יש לז"א מה להעלות לאריך לעורר רצונו לרחם ברחמיו הגדולים. ועדיין זה לפנים משורת הדין כי זה בחי' הרחמים הגדולים שהיו בקריעת ים סוף שהיה מסירות נפש עם פסל מיכה בצידו. ואעפ"כ זכו לרחמים גדולים מאד. וצ"ע. אולי גם בזה אין הכוונה למי ששקוע מאד באיזה תאוה מגונה אלא למי שרק לא תיקן כראוי עדיין אז ע"י שתיקן תאוה אחרת שהיה קשה לו זוכה לרחמים גדולים ועדיין צ"ע. ונ"ל שבחי' פסל מיכה יש גם היום אפילו לירא שמים גדול שאעפ"כ מוכרח שיהיה לו בכיסו איזה סכום כסף לבטוח בו אם יצטרך לאיזה ישועה הכסף יענה את הכל. דהיינו אפילו בעל בטחון אבל עם איזה סכום כסף אפילו לא גדול כל כך הוא בטוח יותר. ואליבא דאמת זה ע"ז כמבואר בתורה כג ע"ש. ואין הכוונה שמי שלא במדרגה הזו אעפ"כ צריך לזרוק כל כספו כמו הצדיקים שלא לנו עם פרוטה בכיסם, אלא רק להבין מדוע הוא נצרך עדיין לרחמים גדולים ולא נושע ע"י הרחמים הפשוטים.

^{בד} בדפ"ר ותרגו - שהיא, מתרלו - שהוא

וזהו [כ"ה]/[כ"ו] עזי, ואין עוז אלא תורה [כ"ז]. ועל ידי התורה שילמוד כנזכר נעשה זמרת יה, היינו שע"י שלומדי התורה מעוררים את התפלה והרחמים של השם יתברך שהקב"ה יתפלל אל בעל הרחמים הגדולים יותר, אז ויהי לי לישועה ע"י הרחמים הגדולים של אריך אנפין שהוא בעל הרחמים הגדול :

עד כאן לשון החברים

ועתה מבאר מוהרנ"ת כפי הבנתו והשגתו ומה ששמע בעצמו

גם זאת התורה היא מלשון החברים ולא נכתבה בביאור היטב, אך אחר כך שמעתי מפיו הק' בעצמו ענין תפלת ה' המבואר כאן. והוא כי יש אצל השם יתברך רחמים פשוטים ורחמים גדולים כ"ה (כמו שכתוב בזוהר הקדוש כנ"ל [כ"ט] שיש רחמים ויש רחמים, דהיינו רחמים סתם של זעיר ורחמים גדולים של אריך אנפין). והנה למשל, כשיש בעיר שני עשירים, אחד יש לו עשירות פשוט, והשני הוא עשיר גדול מאד ומופלג בעשירות עצום והון רב מאד מאד אשר אי אפשר להעריך עשירותו. והוצרך אדם אחד לישועה גדולה, העולה לסך רב. והוא אינו יכול להתקרב לבקש מבוקשו, כי אם להעשיר הקטן במעלה, כי להעשיר הגדול אי אפשר לו לבא אליו. אבל זה העשיר הקטן, אע"פ שהוא רוצה לעזור לו בכל יכולתו, אע"פ לא יוכל לקבל מבוקשו ממנו, כי אין ביכולתו למלאות משאלותיו של זה האיש, כי משאלותיו גדולים מיכולתו.

על כן עצה היעוצה [ל"א] לזה האיש הצריך ישועה, שיעשה כך. שילך לזה העשיר הקטן שבקל יכול להתקרב אליו, ולעורר אצלו רחמים אליו. שיבא ל"ב אליו, ויאמר לו, הנה אני נצרך לישועה גדולה, ואני יודע שאתה חפץ לרחם עלי, אבל אין ביכולתך למלאות משאלותי, ע"כ מבוקשי ממך, כי הלא אתה רוצה לרחם עלי, יהי' זאת הרחמנות שלך עלי, שאתה תלך להעשיר הגדול מאד לבקש רחמים ממנו, שימלא משאלותי, כי לעוצם עשירותו הגדול, הוא יכול למלאות משאלותי בכפלי כפלים, רק שאנכי איני יכול ליכנס ולבא לאיש גדול כזה, אבל אתה יכול לבא אליו, תרחם עלי בזה, לבקש ממנו עבורי שימלא משאלותי, ובזה ל"ג תושיעני בוודאי כל צרכי ישועתי בשלימות.

כמו כן הוא ממש כביכול, שאנו מבקשים אצל הרחמים פשוטים הגלויים של הקב"ה שיעוררו רחמים אצל הרחמים הגדולים שבפנימיות הקב"ה, ומשם יקבלו רחמים להושיענו כל צרכינו בשלימות כי כנ"ל לבוא מיד לרחמים הגדולים לפני משורת הדין א"א, כי מדת הדין תקטרג, לכן בגלוי אי אפשר לרחם אלא לפי מעשיו, אבל בפנימיות הרצון יש להקב"ה אהבה גדולה לישראל/ל"ד ורוצה לרחם

^{כ"ה} שמות טו ב ישעיה יב ב תהלים קיח יד

^{כ"ו} שמונת פרק טו (א) אָז וְשִׁיר מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִידְוֹד וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיְדוֹד כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם: (ב) עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנֹהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְנָהוּ:

^{כ"ז} בילקוט שמעוני ע"פ עזי וזמרת קה אין עזי אלא תורה ושם רמז רנ"א ע"פ ה' עוז לעמו יתן אין עוז אלא תורה. * עיין זבחים קטז ט"ז ע"א.

^{כ"ח} מוהרנ"ת בתקפ"א

^{כ"ט} בתחילת התורה מוהר"ן פ' נשא ועיין גם שער מאמרי רשב"י פ' תרומה הובא בדעת ותבונה פרק א דף יט טור ב ד"ה וכבר ידוע. עוד להאיר שתורה זו בנויה על שירת הים כנ"ל וקודם ירידתם איתא בוהר מה תצעק אלי בעתיקא תליא ועיין שער הכוונות ספירת העומר הובא בדעת ותבונה פ"א דף כ' טור ב. ולקמן תורה קצח

^ל מתרצו - לבוא

^{לא} לשח"כ ישעיהו יד כו

^{לב} מתרצו - שיבוא

^{לד} מתרלו - תושיעני

^{ל"ז} עיין תורה קטו - כי השם יתברך אוהב משפט (ישע"י סא, תהלים ל"ז) וגם הוא אוהב ישראל. אך אהבתו שהוא אוהב את ישראל, היא גדולה יותר מהאהבה שהוא אוהב את המשפט (עיין זוהר אמור צט). ועל כן כשהמדת הדין מקטרג על מי שאינו ראוי להתקרב להשם יתברך, לבלי להניחו לכנס לדרך החיים, להתקרב לצדיק האמת ולדרך האמת. והשם יתברך הוא אוהב משפט, על כן הוא יתברך מכרח כביכול להסכים להזמין לו מניעות למונעו מדרך החיים, כפי הראוי לו לפי מעשיו הרעים, על פי הדין והמשפט. כי הוא יתברך אינו יכול לדחות את הדין, כי הוא יתברך אוהב משפט כנ"ל. אך מאחר שבאמת הוא יתברך אוהב ישראל, ואותה האהבה של ישראל היא גדולה יותר מהאהבה של המשפט כנ"ל, מה עושה השם יתברך, כי הוא מכרח כביכול להסכים על המניעות למנעו מן האמת, מחמת הדין והמשפט שעליו, כי הוא אוהב משפט כנ"ל. אבל אף על פי כן באמת לאמתו רצונו וחפצו יתברך, שאף על פי כן יתקרב האדם אליו יתברך, כי הוא אוהב ישראל יותר מהמשפט כנ"ל. על כן, השם יתברך נותן רשות להזמין לו מניעות, אבל הוא יתברך בעצמו מסתיר את עצמו כביכול בתוך המניעות. ומי שהוא בר דעת, יכול למצא את השם יתברך בתוך המניעות בעצמן. כי

עליהם רחמים גדולים לפנים משורת הדין, על כן עושה לזה מניעות שיצטרכו לבקש מהרחמים הגלויים תחילה ולעיל בהקדמה ביארנו שגם צריך להעלות לו להקב"ה איזה מעשה טוב ותלוי בגודל הרחמים שמבקש.

וזהו בחינות תפילת הקב"ה שאמרו חכמינו ז"ל מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, היינו שכביכול בחינות הרחמים פשוטים מבקשים ומתפללים ומעוררים הרחמים הגדולים, כי אנו אין בנו כח כי אם לעורר הרחמים פשוטים, שהם בחינות רחמים סתם דז"א. אבל אלו הרחמים יש להם גבול של מדת הדין שלא מרשה לרחם על אדם יותר מהראוי לו לפי מעשיו, וכפי מדת הרחמים הפשוטים האלו, חס ושלום אי אפשר להושיע לנו. על כן אנו צריכין לבקש שהרחמים סתם שאנו מעוררין בתפילתינו אצל השם יתברך, שאלו הרחמים בעצמם יתפללו ויעוררו הרחמים הגדולים שיהי' נמשך עלינו רחמים רבים משם, ועל ידי זה יהי' לנו ישועה בוודאי, וזהו בחי' תפילת הקדוש ברוך הוא המבואר בגמ' שמתפלל יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, דהיינו שיהי רצון מהרחמים הגדולים שבפנימיות שלי שיכבשו את כעס וגבול מדת הדין ואז אוכל לרחם יותר משורת הדין כנ"ל :

צ"ע שלפי דברי רבנו כאן לא מובן מדוע בבקשה לבד יצליח זעיר אנפין לעורר רחמים מאריך אנפין, מה נוסף ומה השתנה שזעיר שהוא מדת המשפט צדק יסכים לבקש לפנים משורת הדין. והאם רק בקשה לבד כבר מספיקה כדי שאריך ימשיך רחמים גדולים לזעיר, א"כ החיים קלים מאד רק לבקש. אבל באמת למעשה אינו ממש כך, וזה תלוי בגודל הרחמים שרוצים לעורר, וכמו שנתבאר לעיל בדעת ותבונה עה"פ מה תצעק אלי שביאר שהקב"ה אמר למשה בשביל נס כזה גדול לא מועיל תפלה, כי התפלה שאתה מעלה לי על ידה אוכל לקבל רק מוחין של חכמה ובינה, ולנס שאתה מבקש צריך מוחין גבוהים יותר, לכן צריך שתעררו בעתיקא רחמים גדולים לפנים משורת הדין, דהיינו שגם תעשו מעשה מסירות נפש. ועיין לקמן עה"פ קל נא רפא נא לה, נראה ששם באמת הועילה למשה תפלה בלבד, אמנם מסתמא גם תפלה לבד תלוי כמה כוונה יש בה. ואולי גם רמוז "רפא נא לה" לה דייקא שהיא מרים הצדקת בעלת המעשים טובים הרבה.

והבן היטב, כי הם דברים נפלאים ונוראים מאד/לה' :

באמת אין שום מניעה בעולם כלל, כי בתקף המניעות בעצמן נסתר השם יתברך, ועל ידי המניעות בעצמן דיקא יכולין להתקרב להשם יתברך, כי שם נסתר הוא יתברך כנ"ל. וזהו ומשה נגש אל הערפל, שהוא המניעה, כי שם האלקים כנ"ל:

זה צ"ע כיון שכנ"ל עיקרי הדברים מבוארים בוודאי ובספרי קבלה ממה כל כך התפעל מוהרנ"ת. ואולי שע"י לימוד תורה בעיון זוכים לדעת כוז שעל ידה אפשר לזכות לרחמים גדולים לפנים משורת הדין זה שהתחדש למוהרנ"ת כאן שהתפעל כל כך. וצ"ע.

עוד שמעתי, שזהו פ' הפסוק (במדבר י"ב) א' אל נא רפא נא לה. דלכאורה תמוה מאד, כפל תיבת נא². אך עתה מבואר היטב, שמשמע"ה ביקש זאת מהש"י, שהש"י בעצמו דהיינו זעיר אנפין כביכול יתפלל ויבקש מעצמו דהיינו מאריך אנפין שירפא אותה. ועתה מה מתוק מדבש, התכתי המקרא הזה. וזהו, אל, נא היינו שמשמע"ה התפלל לפניו ית' ואמר לו, אל, נא, ובקש והתפלל בעצמך מלפניך, רפא נא לה. היינו כנ"ל, שמשה התפלל להש"י ובקש אותו ית' שהוא בעצמו יתפלל ויבקש רפא נא לה. ועתה מדוקדק ומבואר היטב כפל תיבת נא : וצ"ע כנ"ל לפי דברי רבנו בתחילת התורה שיש צדיק שיכול בעצמו להתפלל לאריך, ורק מטרת הגלות הוא לא בנמצא, א"כ מי לנו גדול ממשה רבנו, ומדוע היה צריך לבקש מזעיר? ובפרט שמבואר בכמה מקומות שהוא בעלה דמטרוניתא¹ ולכאורה הכוונה למרכבה לזעיר אנפין, וא"כ יכול בעצמו להתפלל לאריך. ואולי משה בעלה רק כלפי היותה בת להקב"ה/י ולא כלפי היותה אשה, כמבואר במדרש שכנסת ישראל נקראת בתו, לא זו מחבבה עד שקרא לה אחותי. דהיינו "אחותי רעיית"י¹, אבל לכאורה מפורש לא כך כמבואר בשעת רצון על הזוהר כנ"ל בהערה וצ"ע.

עוד צ"ע שלכאורה לא הועילה תפלת משה כמ"ש ותסגר מרים שבעת ימים מחוץ למחנה. והרי כאן מבואר שצריך להועיל, ולשם כך פירש לנו רבנו כך את תפלת משה ללמד כיצד להתפלל שתועיל התפלה לעורר רחמים גדולים ואילו בדוגמא זו לכאורה לא הועיל וצ"ע.

עוד צ"ע לפי המבואר בסוף התורה עזי וזמרת י-ה, מבואר שרק ע"י תורה בעיון שמעלה לז"א הוא ממתפלל לאריך ולפ"ז צ"ע מה העלה משה רבנו כאן בתפלתו לזעיר? ואולי במה שאמר "לה", רמוז "לה" דייקא, דהיינו בזכות מעשיה הטובים של מרים.

וכלל הדברים האלה הוא, שע"י התורה זוכין לתשובה, דהיינו להשיב כל הדברים וכל הצירופים והאותיות שנדחו בעוונותיו למקום שנדחו ונתגרשו ממקומם, שע"י לא היה הדעת מיושב, כי כל זמן שאינם במקומם אין הדעת מיושב וכו' כנ"ל, כי ע"י העוונות נתגרשין ממקומם חלקי האותיות והצירופים שבכל העולמות כפי שורש נשמתו, וזה בחי' גלות השכינה, וע"י אין הדעת מיושב כנ"ל, ומחמת זה אין יכול לעורר רחמים כי רק מי שמרחם על הבריות מרחמין עליו ולרחם על הבריות כראוי צריך דעת כנ"ל. וצריך לעשות תשובה כדי שתתיישב דעתו, ועיקר התשובה הוא ע"י התורה, שהיא עני' במקומה ועשירה במקום אחר, ומקרב ומקשר ע"י כל האותיות והצירופים שנתרחקו ממקומם ומשיב כולם למקומם באופן סגולי כיון שמקבץ ביאור מרחוק לבאר בקרוב, ע"י באופן סגולי גם מתקבצים חלקי נפשו ודעתו נשלם, וצ"ע אולי באמת הסיבה שלא מבין כאן וצריך ביאור ממקום רחוק זה בגלל שנתפור ממש חלקי נפשו שהן בחי' אותיות התורה ע"י העוונות. וע"י לימוד התורה בעיון כנ"ל משיב את האותיות

¹ במדבר פרק יב (א) וַתְּדַבֵּר מְרִים וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵן אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כָּשִׁית לָקַח: וכו'... (י) וְהֶעֱנַן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהָנִיחַ מְרִים מִצְרַעַת כְּשֶׁלַּג וַיִּפֹּן אֶהֱרֹן אֶל מְרִים וְהָנִיחַ מִצְרַעַת: (יא) וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֵל נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת אֲשֶׁר נוֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ: (יב) אֵל נָא תְהִי כַּפָּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אִמּוֹ וַיֹּאכֵל חֲצִי בְּשָׂרוֹ: (יג) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְדֹדוֹ לֵאמֹר אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ: (יד) וַיֹּאמֶר יְדֹד אֶל מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק יֶרֶק בְּפִנְיָהּ הֲלֹא תִכְלֵם שְׂבַעַת יָמִים תִּסְגֵּר שְׂבַעַת יָמִים מְחוּץ לַמִּחֲנֶה וְאַחַר תֵּאָסֵף:

פרש"י – (יג) אל נא רפא נא לה – בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן יבקש שאלותיו: (יד) ואביה ירק ירק בפניה – ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים (בי"ק כה) קל וחומר לשכינה י"ד יום אלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון לפיכך אף בנויפתי תסגר שבעת ימים:

² **עפרש"י** שלמד מכפל התיבות נא דרך ארץ שצריך למר כמה דברי תחנונים לפני שמבקש בקשה מחבירו.

³ לשון זה מצאתי רק באלשיך עה"ת ויקרא יג ג' ואיכה ד' א'. ונראה שהוא מלשון להתיך ולהמיס.

¹ **עיון שעת רצון על הזוהר** (ח"א דף נ:)-ומרע"ה ששורש נשמתו היה מדעת דז"א הנתון ומלוכש תוך יסודות דא"א והיה מסוד דעת עליון והיה ממש בחינת ז"א בעלה דמטרוניתא איש האלהים בסוד איש נעמי, על כן כשהיה מדבר עם ישראל על ענין המלכות נוק' דז"א היה אומר להם ה' אלהיך כי הוא היה למעלה ראש.

² **עיון תורת משה** לחת"ס – הספר להר"ר נתן אדלער ז"ל – והנה מרע"ה ה' בעלה דמטרוניתא והקב"ה חותנו שלו.

¹ עד שקרא לה אשתי לא כתוב במדרש אבל עיון שער הכוונות – דרושי קידוש ליל שבת דרוש א ענין מנחת שבת – וז"ס מ"ש ז"ל לא זו מחבבה עד שקרא' בתי לא זו מחבבה עד שקראה אחותי לא זו מחבבה עד שקראה אמי כמד"א "בעטרה שעטרה לו אמר". והענין הוא כי בהיותה אצלו שוים בקומתם נקראת אחותו וכשמזדווג' עמו נקראת אשתו וכשעלה בג"ת דאי' (בג' ספירות תחתונות נצח הוד יסוד דאמא) שהוא בתפלת מוסף בלחש אז נק' עטרת בעלה כנוכר שם ואז נקראת אמו.

למקומן לצרופים הנכונים ואז הדעת מיושב, וזוכה לעורר רחמים. כי עיקר הרחמים תלוי בדעת, כי כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו וכו'. (וכמבואר מזה כ"פ במקומות אחרים בדברי רבינו ז"ל ע"ש [י] בתורה קיט ותורה קטז כנ"ל). נמצא ע"י תורה זוכין לתשובה ונשלם הדעת, ואז זוכין לעורר רחמים גדולים אצלו ית'. ועיקר הרחמנות הוא, שאנו מעוררים רחמים אצלו ית' דהיינו זעיר אנפין, שבאלו הרחמים, יעורר בעצמו את הרחמים הגדולים שבפנימיותו דהיינו אריך אנפין שאין אנו יכולים להגיע אליהם, רק הוא בעצמו ית' צריך להתפלל ע"ז כנ"ל. דהיינו שברחמיו הפשוטים שאנו מעוררים ע"י למוד תורה בעיון ותשובה כנ"ל, ע"י אלו הרחמים ירחם עלינו, ויעלה את התורה והתשובה שלנו לאריך אנפין ויעורר בהם הרחמים הגדולים שלו, שהם רחמים גדולים דעתיקא סתימאה, ומשם יהי לנו ישועה בוודאי.

עתה חוזר לבאר את הפסוק שבו פתח את התורה "עזי וזמרת י-ה ותהי לי לישועה" שאמרו ישראל בשירת הים כשעלו מן הים. ולפי דברי רבנו כאן רמזו בשירה זו כיצד זכו לנס הנפלא הזה שנהפך להם הים ליבשה ולמצרים חזר להיות ים. וזה ע"י שמשה רבנו התפלל לזעיר שיתפלל לאריך כנ"ל. אלא שכפי שהתבאר לעיל עפ"י הדעת ותבונה באמת לא הועילה תפלת משה, כי היה זה נס גדול מדאי שתועיל לזה רק תפלה לזעיר אנפין, וכמבואר שם שלנס גדול כזה צריך להמשיך מוחין גבוהים לז"א שהם למעלה מחכמה ובינה ואילו ע"י תפלה לז"א נמשך לו מוחין רק מאבא ואמא שהם חכמה ובינה, על כן אמר לו הקב"ה למשה מה תצעק אלי בעתיקא תליא מלתא, דהיינו במוחין גבוהים שנמצאים בכתר בהמזל העליון, ולא באבא ואמא, על כן דבר אל בני ישראל ויסעו לתוך הים במסירות נפש.

ונראה הטעם שלא הועילה התפלה של משה לזעיר כנ"ל כי מדת הדין קטרגה ביותר כמבואר במדרש (ילקוט שמועני שמות רלד) אלו ואלו עובדי עבודה זרה^ט, כי היה עמהם פסל מיכה^י כמ"ש (זכריה י' יא) ועבר בים צרה, ודרשו חז"ל שרמו לפסל מיכה. אבל בדרך כלל זו העיצה לעורר רחמי אריך הגדולים.

וזהו עזי/י^א, אין עוז אלא תורה, שע"ז זוכין לתשובה ולדעת, שע"ז מעוררים רחמים אצלו ית' אצלזעיר אנפין בעל הרחמים סתם, עד שהוא בעצמו כביכול מתפלל עלינו לאריך אנפין בעל הרחמים הגדולים כנ"ל. וזהו [י] וזמרת י"ק, זמרת י"ק דייקא, היינו יתפלת ה' שמתפלל זעיר אנפין לאריך אנפין. אז ויהי לי לישועה ודאי. כי ע"י זמרת י"ק שהוא תפלת ה', שמתפלל ברחמיו הפשוטים לעורר רחמיו הגדולים, אז בוודאי יקבל ישועה שלימה כנ"ל. כי רחמיו הגדולים אינם נפסקים לעולם אפילו בשעת הדין, אלא שהם נעלמים באריך אנפין שהוא פנימיות הקב"ה פנימיות זעיר אנפין בעל הרחמים הפשוטים, ורק זעיר אנפין בחי' החיצונית יכול לבקש מרחמיו הפנימיים שיתגלו בו, וכשהש"י ירחם עלינו באלו הרחמים הגדולים, בוודאי אין שום עון ופגם שיהי' חוצץ בפני אלו הרחמים הגדולים, ובוודאי יהיה לנו ישועה בשלימות.

אמן ואמן :

*

עד כאן ביאור התורה כפי כוחנו.

כאמור בהודעה שבראש החברותא, כל דברינו הם בדרך אפשר בלבד, כי מי הוא זה שיכול לומר שמבין באמת את דברי רבנו? וכל דברינו לקרב קצת לשכל, כי מה שאמר רבינו בחיי מוהר"ן שם שא"א לומר נמוך יותר, נ"ל הכוונה באופן

¹ מוהר"ן בתקפא

² עיין תורה קטז קיט

³ עיין דגל מחנה אפרים - (פרשת וילך ד"ה הנה) - והמדריגה הפחותה שבכולם היא כשהש"י הולך מאחוריו כמו שכתוב על הים כשהיה עמהם פסל מיכה (מדרש תהלים ט"ו, ה') כמו שכתוב (זכריה י', י"א) ועבר בים צרה והיה קטרוג גדול הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ולכך (שמות י"ד, י"ט) ויסע עמוד הענן מפניהם וילך מאחריהם.

⁴ שמות רבה פרשה מא פסקה א - (דניאל ט) לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים רבי יהודה אומר לנו בושת הפנים ושלך הצדקה ישראל עוברים בים וכספו של פסל מיכה עובר בים שנא' (זכריה י') ועבר בים צרה והיה הים נקרע לפניהם הוי לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים.

⁵ שמות פרק טו (ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואניוהו אלהי אבי וארממנהו:

⁶ שירת הים הנ"ל בריש התורה

⁷ מתרצו - תפילת

שישאר הקדמות, כדבריו בשיחת הר"ן אות ר' שהתורות שאמר הן רק הקדמות, אבל בדרך פרטי אפשר לבאר בכמה אופנים
כל אחד לפי הבנתו וע' פנים תורה.
והוא רחום יכפר עוון אם טעיתי
ומי שמוצא טעות גם בהבנה אשמח אם יעיר ויאיר

